

Alman Sanatçı Paul Hindemith'in Türk Müzik Yaşamının Düzenlenmesine Yönelik Çalışmaları

Sadet ALTAY

Öğr. Gör. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

E-Mail: altaysadet@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-1772-5422

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 17.06.2021 Kabul Tarihi / Accepted: 23.03.2022

ÖZ

ALTAY, Sadet, **Alman Sanatçı Paul Hindemith'in Türk Müzik Yaşamının Düzenlenmesine Yönelik Çalışmaları**, CTAD, Yıl 18, Sayı 35 (Bahar 2022), s. 425-457.

Cumhuriyet'in ilanından sonra ulusal kültürü çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak amacıyla toplumsal her alanda köklü dönüşümler gerçekleştirilmeye başlanmış, bu süreçte hem müzik eğitimi hem de müzik kurumlarını yeniden yapılandırmak üzere harekete geçilmiştir. 1924'ten itibaren yetenekli Türk gençleri, Batı müziği eğitimi için yurt dışına gönderilmiş, aynı sene Ankara Musiki Muallim Mektebi açılmıştır. Dârüelhan'ın Doğu Musikîsi bölümü 1926 yılı sonunda kapatılarak okulun adı İstanbul Belediye Konservatuarı olarak değiştirilmiştir. 1934 senesinde, Musiki Muallim Mektebi, Riyâset-i Cumhur Filarmonik Orkestrası, Temsil Şubesi aynı çatı altında toplanarak, Millî Musiki ve Temsil Akademisi kurulmuştur. Kültür Bakanlığı yetkilileri ve genç Türk müzisyenler, ulusal müziğe yön vermek ve bu konuda alınacak tedbirleri görüşmek üzere 26

Kasım 1934'te bir araya gelmiş, yapılan toplantılardan sonra Türkiye Devlet Musikî ve Tiyatro Akademisinin Ana Çizgileri adını taşıyan bir rapor hazırlanmış, Ankara Musikî Muallim Mektebinin Devlet Konservatuvarına dönüştürülmesine karar verilmiştir. Müzik alanında üretilen eserlere ve yeniden yapılanmaya yönelik tüm çabalara rağmen, yurt dışında eğitim alarak ülkeye dönen, yaşları 25-30 arasındaki gençlerle arzu edilen köklü değişimin gerçekleştirilemeyeceği anlaşılınca, Almanya'nın önemli isimlerinden besteci Paul Hindemith davet edilmiştir. 1935-1937 seneleri arasında Türkiye'yi dört kez ziyaret eden Hindemith, üç rapor hazırlamıştır. Bu raporlarda Türk müzik hayatındaki sorunlardan, kurumsallaşma ve eğitim faaliyetlerinin nasıl olması gerektiğinden bahsetmiştir. 1936'da Ankara Devlet Konservatuvarının kuruluş aşamasında Hindemith'in raporları ve tavsiyeleri dikkate alınmıştır. Türk halk müziğini bir hazine olarak niteleyen ve çok sesli müzik çalışmalarında kaynak olarak tavsiye eden Alman uzmanın önerisiyle, Konservatuvar içerisinde bir Folklor Arşivi kurulmuştur. Müzik ve tiyatro alanında yetkin isimler, Hindemith'in teklifiyle Türkiye'ye gelmeye başlamış, süreç içerisinde verimli ve nitelikli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu olumlu gelişmelerin yanında olumsuz bazı durumlar da yaşanmıştır. Hindemith'in tavsiyesiyle Orkestra'da istihdam edilen yabancı müzisyenlerle Türk müzisyenler arasında yaşanan çatışmalar, çalışmaların aksamasına neden olmuştur. Ayrıca Konservatuvar, Alman uzmanın tavsiye ettiği tarihten önce açılmıştır. Türk besteciler, bireysellikten vazgeçemedikleri için ortak çalışmalar üretememiş, müşterek bir form ve üslup oluşturamamışlardır. Dolayısıyla toplum katında arzu edilen beğeniyi kazanamamışlardır. Sonuç olarak tüm gelişmeler değerlendirildiğinde, Paul Hindemith'in gerek kurumsallaşma çalışmalarında gerekse Türk müzik hayatındaki dönüşümün ilkelerinin belirlenmesi noktasında, önemli bir rol oynadığı inkâr edilemez bir gerçektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Müzik İnkılâbı, Musikî Muallim Mektebi, Millî Musikî ve Temsil Akademisi, Ankara Devlet Konservatuvarı, Paul Hindemith, Paul Hindemith Raporları.

ABSTRACT

ALTAY, Sadet, **Activities of Paul Hindemith, a German Artist, for Regulating Turkish Musical Life**, CTAD, Year 18, Issue 35 (Spring 2022), pp. 425-457.

Following the proclamation of the Republic, radical transformations were put into effect in all areas of society to bring the national culture to the level of contemporary civilization, and the process of reconstruction of both music education and music institutions was launched. From 1924, talented Turkish young people were sent abroad for Western music education, and Ankara Music Teachers' School was opened in the same year. The Eastern

Music Department of Darülelhan was closed at the end of 1926, and the name of the school was changed to Istanbul Municipal Conservatory. In 1934, the National Music and Representation Academy was established by merging the Music Teachers' School, the Presidential Philharmonic Orchestra, and the Representation Branch. Authorities from the Ministry of Culture and young Turkish musicians came together on November 26, 1934 to guide the national music and discuss the measures to be taken in this regard. After the meetings, and a report called the Outlines of the Turkish State Music and Theater Academy was published. Accordingly, Ankara Music Teachers' School was converted into the State Conservatory. Despite all the efforts spent towards the works produced in the field of music and towards reconstruction, when it was understood that the desired radical change would not be achieved with young people between the ages of 25-30 who returned to the country after studying abroad, German composer Paul Hindemith, one of the important names of Germany, was invited to Turkey. Hindemith, who visited Turkey four times between 1935 and 1937, prepared three reports. In these reports, he discussed the problems in Turkish music life and how institutionalization and educational activities needed to be. Hindemith's reports and recommendations were taken into account during the establishment of the Ankara State Conservatory in 1936. A Folklore Archive was established in the Conservatory with the suggestion of the German expert, who described Turkish folk music as a treasure and recommended it as a source in polyphonic music studies. Some authorities in the field of music and theater started to come to Turkey with the suggestion of Hindemith, and efficient and qualified studies were carried out in the process. In addition to these positive developments, there were also some negative instances. The conflicts between the foreign musicians employed in the Orchestra with the advice of Hindemith and Turkish musicians resulted in interruptions in the studies. In addition, the Conservatory was opened before the date recommended by the German expert. Turkish composers could not produce joint works and create a common form and style since they did not give up on their individuality. Therefore, they could not gain the desired appreciation in society. In conclusion, when all developments are evaluated, it is an undeniable fact that Paul Hindemith played an important role both in institutionalization studies and in determining the principles of transformation in Turkish music life.

Keywords: Turkish Music Reform, Music Teachers' School, National Music and Representation Academy, Ankara State Conservatory, Paul Hindemith, Paul Hindemith's Reports.

Giriş

Millî Mücadele'nin başarıya ulaşması ve Cumhuriyet'in ilanını müteakip, ulusal kültürü, uluslararası çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırma gayesiyle, hukuktan siyasete, sağlıktan ekonomiye kadar, toplumsal her alanda köklü dönüşümler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu dönüşüm çerçevesinde ele alınan alanlardan biri de müzik sanatıdır. Müziği, “*hayatın neşesi, rubu, sevinci hatta her şeyi*”¹ olarak niteleyen Mustafa Kemal Atatürk için, Türk İnkılâbı içerisinde “*Müzik İnkılâbı*” ayrı bir öneme sahiptir. Süreç içerisinde, özde “*ulusal*”; biçimde “*anlaşılır*”; yöntemde “*çağdaş*”; nitelikte “*evrensel*” bir yolun tercih edilmesi gerektiğine inanılmış, kurumsallaşma ve yeniden yapılanma faaliyetleri, bu dört anlayış temel alınarak şekillendirilmeye çalışılmıştır.²

“*Ulusal Türk müziğinin yükselmesi ve evrensel müzikte yerini alması*”³ nihai hedefiyle öncelikle müzik eğitimi ve bu eğitimi veren kurumlar ele alınmıştır.⁴ 1924 senesinden itibaren yetenekli Türk gençleri, Batı müziği eğitimi için yurt dışına gönderilmeye başlanmıştır.⁵ Ancak Avrupa’da eğitim gören genç müzisyenler ile arzu edilen noktaya ulaşmanın imkân dâhilinde olmadığı görülmüştür. Bu nedenle müzik alanında yeniden yapılanma ve örgütlenme sürecinin, deneyimli yabancı uzmanların idaresi ve denetimi altında yürütülmesine karar verilmiştir.⁶ Türkiye’ye bu nedenle davet edilen uzmanlardan biri de hem sanatçı hem de eğitimci kişiliğiyle öne çıkan Alman sanatçı Paul Hindemith’tir.⁷ Hindemith’e verilen görev, Türk müzik yaşamının yeniden düzenlenmesine yönelik önerilerde bulunmak ve gereken teşkilatlanma çalışmalarını başlatmaktır.⁸

¹ *Atatürk’ün Söylen ve Demeçleri (1906-1938)*, Cilt: II, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları:1, 5. Baskı, Ankara, 1997, s. 240.

² Ali Uçan, *Türk Müzik Kültürü*, Evrensel Müzik ve Yayınevi, Ankara, Aralık 2015, s. 22, 67, 215.; Seyfi Başkan, “Cumhuriyet Döneminde Sanat”, *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 18, Ankara, 2002, s. 427.

³ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM ZB. C.)* Devre IV, Cilt 25, 1.11.1934, s. 4.

⁴ Seda Bayındır Uluskan, *Atatürk’ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, Atatürk Araştırma Merkezi, Korza Basım, Ankara, 2010, s. 303.

⁵ Ayşen İçe, *Atatürk Dönemi Yurt Dışı Eğitimi (1923-1938)*, Diyanet Vakfı Matbaası, Ankara, 2018, s. 148-149,151.

⁶ Uluskan, *age.*, s. 327.; Ali Uçan, *Aramızdan Ayrılışının Kırkıncı Yılında Eduard Zuckmayer ve Cumhuriyet Müzik Eğitimi*, Müzik Eğitimi Yayınları, Ankara, Aralık 2012, s. 41.

⁷ Uçan, *Eduard Zuckmayer ve Cumhuriyet Müzik Eğitimi*, s. 41.

⁸ Erdoğan Okyay, *Ankara Devlet Konservatuarı’na Armağan (1936)*, Seveda-Cenap And Müzik Vakfı Yayınları, Ankara, Aralık 2013, s. 96.

Bu araştırmanın amacı, Hindemith'in, Türkiye'deki faaliyetlerinin, yapısal ve kurumsal bakımdan, Türk müzik hayatı üzerindeki etkilerini analiz ederek, alana katkı sağlamaktır. Bu doğrultuda öncelikle Atatürk'ün Türk müziği ve Müzik İnkılâbı hakkındaki görüşleri ele alınmış, Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurumsallaşma açısından atılan adımlara kısaca değinilmiştir. Sonraki bölümlerde, Türk Müzik İnkılâbı'nın ikinci aşaması olarak kabul edilen 1934 senesinden itibaren cereyan eden olaylara, Hindemith'in davet edilmesine ve Türkiye'deki çalışmalarına yer verilmiştir.

Araştırmada, verilerin elde edilmesinde “doküman analizi” metodu kullanılmış, Hindemith'in Türkiye ziyaretleri sonrasında hazırladığı raporlar⁹ ve gönderdiği mektuplardan; Cumhurbaşkanlığı Arşivi belgelerinden; Resmî Gazete, TBMM Zabıt Cerideleri gibi resmî yayınlardan; Ulus, Cumhuriyet, Son Posta, Kurun gibi süreli yayınlardan; telif ve tetkik eserlerden yararlanılmıştır.

Türk Müzik İnkılâbında Birinci Aşama ve Kurumsallaşma Çalışmaları (1923-1933)

Türk müziği alanında modernleşme hareketi, II. Mahmut döneminde Mehterhâne yerine, Batı ülkelerindeki bandolar örnek alınarak “*Muzîkâ-i Hümayûn*” adı verilen askeri bandonun kurulmasıyla başlamıştır. 1914 yılında İstanbul Belediyesi tarafından oluşturulan, bünyesinde tiyatro, Türk müziği ve Batı müziği bölümlerini ihtiva eden “*Dârübedâyi (Güzellikler Evi)*”, I. Dünya Savaşı'nın olumsuz koşulları nedeniyle arzu edilen gelişmeyi gösterememiş, 1916 senesinde müzik bölümleri kapatılmıştır. 1917'de yine İstanbul'da, Batı müziği

⁹ Paul Hindemith'in, 1935-1937 yılları arasında Kültür Bakanlığına sunduğu raporlardan ilki, Berlin'de bir çoğaltma evinde mumlu kâğıtla çoğaltılıp mavi kapak geçirildiği için “*Mavi Kitap*” olarak, ikinci raporu ise “*Sarı Kitap*” olarak adlandırılmıştır. Üçüncü kitaptan, 1983 yılında Ankara'da yapılan “*Paul Hindemith Semineri*” esnasında haberdar olunabilmektedir. Alman uzmanın bütün raporlarını içeren eser, “*Hindemith Raporları 1935/1936/1937*” ismiyle 2013 senesinde yayınlanmıştır. Şefik Kahramankaptan tarafından yayına hazırlanan kitapta yer alan raporların tercümesi, Elif Damla Yavuz tarafından yapılmıştır. Günümüzde Hindemith raporlarının kopyaları, ulusal arşivlerde bulunmamaktadır. 1947 yılında Milli Eğitim Bakanlığında çıkan büyük yangında, pek çok evrak gibi bu raporların da yanarak yok olduğu düşünülmektedir. *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, Haz. Şefik Kahramankaptan, Çev. Elif Damla Yavuz, SCA Müzik Vakfı Yayınları, Ankara, Ekim 2013; Gürsel Yurtseven, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Müzik Kurumsallaşması ve Kültürel Kimlik Değişimi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2018, s. 49-50.; “Ankara'da Dünkü Müessif Yangın-Milli Eğitim Bakanlığı Binası Tamamen Yandı”, *Cumhuriyet*, 24 Aralık 1947, s. 1,3.; “Milli Eğitim Bakanlığı Yangınının Tahkikatı”, *Cumhuriyet*, 25 Aralık 1947, s. 1,3.

ve Türk müziği bölümlerini ihtiva eden ve “*Dârüelban (Nağmeler Eni)*” adı verilen ilk müzik okulu açılmıştır.¹⁰

Cumhuriyet’in ilanından sonra kurucu kadro, “*Türkiye Cumhuriyeti halkını, tamamen çağdaş, bütün anlam ve görünüşüyle, medeni bir toplum haline getirmek*”¹¹ idealiyle, pek çok toplumsal sistemde, hızlı ve köklü değişimler gerçekleştirmek üzere harekete geçmiştir. İstenilen hedefe ulaşmak için, “*Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan kurumlar ortadan kaldırılıp, çağın gereklerine uygun yeni kurumlar tesis edilmelidir*”¹² anlayışı benimsenmiştir. Bu anlayış doğrultusunda 1923 yılından itibaren hem müzik kurumları hem de müzik eğitimi her yönüyle ele alınarak, yeniden yapılanma çalışmalarına başlanmıştır. Cumhuriyet tarihinde “*Türk Müzik İnkılâbı*” olarak adlandırılan bu sürecin esası, *Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür, yüksek Türk kültürüdür.*” sözüne dayandırılmıştır.¹³

Türk Müzik İnkılâbı, 1923’ten itibaren, içerik, biçim, yöntem ve ilkeler bakımından belirli zamanlarda farklılaşan bir çizgi izlemiştir. Birinci aşama olarak adlandırılan dönem, Cumhuriyet’in ilk on yılını kapsamaktadır.¹⁴ Mustafa Kemal Paşa’nın Türk müziği hususundaki fikirleri, Cumhuriyet’in ilk yılından itibaren bir devlet politikası haline gelmiş, hayata geçirilen tüm uygulamalara bir ölçüt olmuştur.¹⁵

Bahsi geçen dönemde, Ziya Gökalp’in, “*Türkçülüğün Esasları*” adlı eserinde yer alan düşünceleri kabul görmüştür.¹⁶ Gökalp, halk arasında kendi kendine doğmuş olan Türk müziği ile Farabî tarafından Bizans’tan tercüme yolu ile alınan Osmanlı müziğinin yan yana yaşadığını, Osmanlı müziğinin Arap, Acem ve Türklerin seçkin sınıfları tarafından benimsendiğini ancak halk tabakasına inemediğini öne sürmüştür. “*Bugün işte şu üç musikînin karşındayız: Şark musikîsi, Garp musikîsi, halk musikîsi... Acaba bunlardan hangisi bizim için millîdir?*” sorusunu soran Gökalp, Doğu müziğinin millî olmadığını, halk müziği eserlerinin Batı

¹⁰ Ercüment Berker, “Türk Musikisinde Dönemler” *Erdem*, Cilt 1, Sayı 1, 1985, s. 162. Ahmet Say, *Müzik Ansiklopedisi*, Sanem Matbaası, 1. Cilt, Ankara, 1985, s. 70; Özdemir Nutku, “Darülbeydi”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 8, İstanbul, 1993, s. 515-516.

¹¹ *Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri (1906-1938)*, s. 224.

¹² Afet İnan, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 354.

¹³ Uğur Alpagut, *Müzik Sorunlarına Bakışta Atatürk’ün İzleri*, Bilim Kitapevi, Ankara, Aralık 2010, s. 104.; İnan, *age*, s. 374; Uçan, *Türk Müzik Kültürü*, s. 100.

¹⁴ Uçan, *Türk Müzik Kültürü*, s. 68.

¹⁵ Gültekin Oransay, “Çoksesli Musikî”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, Cilt 6, İstanbul 1983, s. 1520.

¹⁶ Uçan, *Türk Müzik Kültürü*, s. 68.

müziği tekniğiyle işlenerek hem millî hem de Avrupâî bir müziğe sahip olunabileceğini iddia etmiştir.¹⁷ Bu evrede Mustafa Kemal'in ulusal müzik anlayışı ve Türk Müzik İnkılâbı'na yaklaşımı, Gökalp'in anlayış ve yaklaşımı ile paralellik göstermektedir.¹⁸

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk Müzik İnkılâbı'na yönelik ilk adım, 1924 senesinde atılmıştır. İstanbul'da bulunan Muzikâ-i Hümayûn, Ankara'ya nakledilerek, ismi "*Riyâset-i Cumbur Musikî Heyeti*" olarak değiştirilmiş, yine aynı yıl Ankara'da, müzik öğretmeni ihtiyacını karşılamak maksadıyla, "Musikî Muallim Mektebi" açılmıştır. 1924'ten itibaren, Ekrem Zeki (Üngör) Bey ile Ulvi Cemal (Erkin) Paris'e, Necil Kazım (Akses), Hasan Ferit (Alnar), Viyana'ya, Cevad Memduh (Altar) Leipzig'e, Ahmet Adnan (Saygun) Paris'e, Halil Bedi (Yönetken) Prag'a, Batı müziği eğitimi almak üzere gönderilmiştir.¹⁹

1926 senesi sonunda Dârülelhan'ın "*Doğu Musikîsi Bölümü*" kapatılarak okulun adı "*İstanbul Belediye Konservatuarı*" olarak değiştirilmiştir. 1927'de İstanbul Belediyesi tarafından "*Şehir Bandosu*" kurulmuş, ardından birçok kent ve kasabada dernek bandoları oluşturulmuştur. 1932 senesinden itibaren halkevleri aracılığıyla, çoksesli müziğin toplum tarafından benimsenmesine yönelik çalışmalar yapılmaya ve korolar teşkil edilmeye başlanmıştır.²⁰

Müzik İnkılâbı'nın gerekliliği ve alaturka müzik hakkındaki görüşlerini yeri geldikçe dile getiren Mustafa Kemal Paşa, 1928 yılında Cumhuriyet Halk Partisinin Sarayburnu'nda düzenlediği etkinlikte dinlediği Doğu müziğinin Türk milletinin duygusunu doyurmaya yeterli olmadığını ifade etmiştir.²¹ 1929 yılında *Vossische Zeitung* muhabiri Emil Ludwig'e verdiği beyanatta ise Doğu müziğinin Bizans'tan kalma olduğunu, bizim hakiki müziğimizin Anadolu halkından

¹⁷ Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, Hazırlayan: Mehmet Kaplan, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1976, s. 28, 53, 140.; Osmanlı geleneksel müziğini ve halk müziğini sentezci bir perspektiften değerlendiren ilk ismin Gökalp olmadığını belirtmek gerekir. Örneğin Necip Asım, 1893 senesinde Türklerin asıl müziğinin halk müziği olduğunu belirtir, Osmanlı geleneksel müziği, Arap ve Acemlerin müziğidir der. Özgür Balkılıç, *Cumhuriyet, Halk ve Müzik-Türkiye'de Müzik Reformu 1922-1952*, Tan Kitabevi Yayınları, Ankara, Kasım 2009, s. 100-101.; Ziya Gökalp'in bu düşünce tarzı ve önerisi günümüzde de ciddi eleştirilere maruz kalmakta, yaptığı önerinin, Âşık Veysel'e ya da Neşet Ertaş'a Bach peruğu takmak, ellerindeki bağlamayı alıp organ başına oturtmakla eş anlama geldiği ifade edilmektedir. Yalçın Çetinkaya, "Müzik ve Kimlik: Türk Müziği ve Türk Kimliği", *Yeni Türkiye Türk Musikîsi Özel Sayısı*, Yıl 10, Sayı 57, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, Nisan 2014, s. 21.

¹⁸ Uçan, *Türk Müzik Kültürü*, s. 68.

¹⁹ Ahmet Say, *Türkiye'nin Müzik Atlası*, Borusan Yayıncılık A.Ş., İstanbul, Ekim 1998, s. 32.; Hıfzı Topuz, *Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları*, Adam Yayınları, İstanbul, Ekim 1998, s. 59.

²⁰ Oransay, agm., s. 1520.

²¹ Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Üç S Basım Ltd. Şti., Ankara, 2017, s. 317.

işitilebileceğini vurgulamıştır. Ayrıca Türk Müzik İnkılâbı'nın gerçekleştirilmesi için beklemeye vaktimiz olmadığını, bu nedenle “*Garp musikîcilîğini almakta olduğumuzu*” da sözlerine eklemiştir.²²

Türk Müzik İnkılâbı'nın bu evresinde, bilimsel esaslar çerçevesinde ulusal müziği işleyecek ve yayacak,²³ öğretimle birlikte araştırma da yapacak bir kuruma ihtiyaç duyulunca, 4 Temmuz 1934'te Musikî Muallim Mektebi, Riyâset-i Cumhur Filarmonik Orkestrası, Temsil Şubesinden oluşan “*Millî Musikî ve Temsil Akademisi*” kurulmuştur.²⁴

Bu dönemde cereyan eden önemli olaylardan biri de, İran Şehinşâhı Rıza Pehlevî'nin ülkeyi ziyareti şerefine, Türk-İran uluslarının kardeşliklerini simgeleyen “*Özsoy Operası*”nın sahneye konulmasıdır. Özsoy Operası dönemin bazı gazeteleri tarafından “*millî tiyatro açısından bir dönüm noktası*” olarak kabul edilmiştir. Lakin bu eser derleme bir orkestra ve koroyla seslendirilmiş, kısa zamanda hazırlandığı için istenilen başarı sağlanamamıştır.²⁵

Türk Müzik İnkılâbı'nda İkinci Aşama

1 Kasım 1934 tarihi, Türk Müzik İnkılâbı açısından bir dönüm noktası olarak nitelenebilir. Bu süreçte müzik alanındaki gelişimin, “*ulusallık*”, “*çağdaşlık*” ve “*evrensellik*” ilkelerinin üçünü de içerdiği ve bütünlük kazandığı görülmektedir.²⁶ Mustafa Kemal'in TBMM'nin yeni yasama yılında sarf ettiği,

“...Bugün dinletilmeye yeltenilen musikî yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusal, ince duyguları, düşünceleri anlatan, yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce, genel son musikî kurallarına göre işlemek gerektir. Ancak bu güzeyde, Türk ulusal musikîsi yükselebilir, evrensel musikîde yerini alabilir. Kültür Bakanlığının buna değerince özen vermesini, kamunun da bunda ona yardımcı olmasını dilerim...”

²² *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1918-1937)*, Cilt: III, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 5. Baskı, Ankara, 1997, s. 128.

²³ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1919-1938)*, Cilt I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 5. Baskı, Ankara, 1997, s. 396.

²⁴ TBMM ZB. C., Devre IV, Cilt 23, 25.6.1934, s. 316-317; *Resmî Gazete*, Sayı: 2743, 4 Temmuz 1934, s. 4090-4091.; “Temsil ve Musikî Akademisi”, *Cumhuriyet*, 19 Haziran 1934, s. 3.; Şerafettin Turan, *Türk Kültür Tarihi Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe*, Bilgi Yayınevi, 7. Basım, İstanbul, Mart 2014, s. 301.

²⁵ “Bugün Halkevinde Bir Temsil Verilecek”, *Cumhuriyet*, 19 Haziran 1934, s. 5; “Şehinşah Hz.nin Şerefine Verilen Temsil”, *Cumhuriyet*, 20 Haziran 1934, s. 5, Oransay, agm., s. 1520.

²⁶ Say, *Müzik Atlası*, s. 34.

sözleri, yeni bir aşamaya geçildiğinin göstergesidir.²⁷

Bu konuşmayı müteakip, günümüzde hâlen tartışılmalara neden olan bir karar alınmış ve radyolardaki klasik Türk müziği yayınlarına yasak getirilmiştir.²⁸ Bir yılı aşkın devam eden alaturka müzik yasağı, 5 Şubat 1936'da Matbuat Umum Müdürlüğü tarafından, İstanbul Radyosuna gönderilen resmî bir yazı ile kaldırılmıştır.²⁹

Mustafa Kemal, ulusal müziğimizin, Batı müziği gibi dünyada saygıyla dinlenilecek bir hale gelmesini arzuladığından,³⁰ bu hususta alınacak tedbirleri görüşmek ve somut adımlar atmak amacıyla, Kültür Bakanı Abidin Özmen başkanlığında, 26 Kasım 1934'te Ankara'da bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıya Cemal Reşit Rey, Hasan Ferit Alnar, Ulvi Cemal Erkin, Ahmed Adnan Saygun, Necil Kazım Akses, Cevat Memduh Altar, Halil Bedi Yönetken, Vedat Nedim Tör gibi isimler katılmıştır.³¹ Toplantılara Kasım ayı sonuna kadar devam eden heyet, "Türkiye Devlet Musikî ve Tiyatro Akademisinin Ana Çizgileri" adını taşıyan bir rapor hazırlayarak, Ankara Musikî Muallim Mektebinin Devlet Konservatuvarına dönüştürülmesine karar vermiştir.³²

²⁷ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1919-1938)*, s. 396.; TBMM ZB. C., Devre IV, Cilt 25, 1.11.1934, s. 4.

²⁸ "Alaturka Müziğe Paydos", *Vakit*, 2 İkinciteşrin 1934, s. 1; "Alaturka Musikî Kaldırıldı", *Milliyet*, 2 Teşrinisani 1934, s. 1-2.

²⁹ "Radyo Programına Millî Havalar Konuluyor", *Akşam*, 5 Şubat 1936, s. 1; "Bugünkü Radyo Programı", *Kurun*, 7 Şubat 1936, s. 8.

³⁰ Oransay, agm, s. 1520.

³¹ Cemal Reşit Rey, bahsi geçen toplantı esnasında Atatürk'ün birkaç kez telefon ettirerek "*Musikî inkişafı ne yoldadır?*" diye sorduğunu, büsbütün şaşırarak nasıl karar vereceklerini bilemediklerini hatta içlerinden birinin ülkede tek sesli şarkı söylemenin yasak edilmesini önerdiğini söylemektedir. Cemal Reşit Rey, "Atatürk ve Müzik", *Cumhuriyet*, 11 Kasım 1963'ten aktaran, Murat Bardakçı, *Safiye*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Basım, İstanbul, Ocak 2018, s. 396-397.

³² Doğan Çakar, "Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı (Cebeci'den Beşevler'e)", *Sabne ve Müzik*, Sayı 1, 2015, s. 17. "Ulusal Musikî-Bugünkü İhtimada Görüşülecek Mevzular", *Cumhuriyet*, 26 Teşrinisani 1934, s. 2.; "Musikî ve Musikîli Oyunlarımız", *Cumhuriyet*, 27 Teşrinisani 1934, s. 3.; "Musikîmizin İslahı İçin Yapılan Tetkikat", *Cumhuriyet*, 28 Teşrinisani 1934, s. 3.; "Kültür Bakanlığı Teşkilatında Tadilat-Musikî, Beden Terbiyesi ve Neşriyatı Yayma Müdürlükleri Kurulacak, Musikîmizi İslah Faaliyeti İlerliyor", *Cumhuriyet*, 29 Teşrinisani 1934, s. 1,3.; "Güzel Sanatlar Müsteşarlığı", *Cumhuriyet*, 30 Teşrinisani 1934, s. 3.; "Ankara'da Verilen Mühim Kararlar", *Cumhuriyet*, 1 Kanunuevvel 1934, s. 1.; Filiz Ali, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Konservatuvarlar", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, Cilt:6, İstanbul, 1983, s. 1531.

Ayrıca Kültür Bakanlığı bünyesinde “Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğü” kurulmuş;³³ Cevad Memduh Altar Müdür olarak görevlendirilmiştir.³⁴

1934 yılının sonlarına yaklaşıldığında, Atatürk’ün Ankara’ya gelişinin yıldönümü münasebetiyle, Halkevinde bir müzik festivali düzenlenmiş ve bu festivalde Münir Hayreddin’in yazdığı, Necil Kazım ile Ahmet Adnan’ın müziklerini yaptığı “*Bayönder*” ve “*Taşbebek*” adlı operalar sahnelenmiştir. Atatürk, İsmet İnönü ve birçok milletvekilinin katıldığı festivalin açılış konuşmasını yapan Denizli Milletvekili Necip Ali Bey, operaların bir buçuk ay gibi kısa bir zamanda hazırlandığını, ileride yapılacak büyük operalar için bir başlangıç olduğunu ifade etmiştir.³⁵ Ancak sahnelenen oyunları alelade, yarım yamalak olarak niteleyen ve başarısız bulan Burhan Belge, “*Müzik İşimiz*” başlıklı uzun bir makale kaleme alarak, eleştirilerini şöyle dile getirmiştir:³⁶

“... Gösterişe ve hafifliğe elverişli olmayan bir iş varsa o da müziktir... Şu var ki başarmak demek, kusurları yenmek demektir. Ortaya yarım yamalak bir şey çıkarmak değildir. Düşünün ki oynanan iki piyesin bir genel provasını bile yapmaya vakit kalmamıştır... Amacımız nedir? Nasıl olursa olsun iki müzikal piyesi sahneye çıkarmak mıdır, yoksa yeni müzik devrimimizi sabırla, bilgi ile metotla başarmak mıdır? Şüphe yok ki amacımız bu ikincisidir. Ortada bu işlere göre kurulmuş bir konservatuvar, bütün vokal unsurlar ve bunların ikinci derece ihtiyatları, operet ve operalara refakat etmeye hazırlanmış bir filarmonik orkestra yok iken, üstelik bir buçuk ay gibi kısa bir zaman mesafesi içinde birer perdelik de olsa operalar temsiline girişmek faydasız bir iştir...”

30 Aralık 1934 tarihli Ulus gazetesinde eleştirilerine ve konuyla ilgili açıklamalarına devam eden Burhan Belge, bu operaların sahnelenmesinin bir bakıma iyi olduğunu, Türkiye’de opera temsillerine ne dereceye kadar imkân vardır sorusuna yanıt bulunduğunu ifade etmiştir. Bu makalede de oyunların başarısızlığından bahseden Belge, müzik davasını kavramak ve sorunları çözmek

³³ “Maarifte Yeni Müdürlükler”, *Cumhuriyet*, 5 Kânunuevvel 1934, s. 8.; “Musikî Islah Komitesi”, *Cumhuriyet*, 9 Kânunuevvel 1934, s. 5.

³⁴ Cevad Memduh Altar, “Cevad Memduh Altar’ın 27.04.1983 Tarihinde Verdiği Konferans”, *Orkestra Aylık Müzik Dergisi*, Yıl 43, Sayı 351, Nisan 2004, s. 13; Cevad Memduh Altar, 1951’de Devlet Tiyatrosu Genel Müdürlüğüne, 1954 ise Milli Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Müdürlüğüne atanmıştır. *Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, 30.11.1. 223.20.17., 20.5.1951.; *BCA*, 30.11.1., 30.9.1954.

³⁵ “Ankara’da Verilecek Müziksel Festival”, *Cumhuriyet*, 26 Kânunuevvel 1934, s. 6; “Dün Ankara’da Verilen Müziksel Festival”, *Cumhuriyet*, 29 Kanunuevvel 1934, s. 1, 5; Necip Ali Bey’in açılış konuşmasının tamamı için bk. “Halkevinde Verilen Müzikli Müsamere”, *Ulus*, 29 İlkânun 1934, s. 1, 4.

³⁶ Burhan Belge, “Müzik İşimiz”, *Ulus*, 29 İlkânun 1934, s. 3.

için, müzik akademisinin kurulması, rejisör yetiştirilmesi, radyodan yararlanılarak halka müzik sevgisinin aşılması gerektiğini vurgulamıştır.³⁷

Müzik alanında üretilen eserlere ve yeniden yapılanmaya yönelik tüm çabalara rağmen, yurt dışında eğitim alarak ülkeye dönen, yaşları 25-30 arasındaki gençlerle arzu edilen köklü değişimin sağlanamayacağı ve başarıya ulaşmanın mümkün olamayacağı anlaşıncaya,³⁸ Avrupalı uzmanların bilgi ve tecrübelerine başvurulmaya karar verilmiştir.³⁹ Bu nedenle ülkedeki müzik yaşamını organize etmek üzere, hem sanatçı hem de eğitimci kimliği ile öne çıkan ve Almanya'nın önemli isimlerinden biri olan Paul Hindemith'in davet edilmesi uygun görülmüştür.⁴⁰

Paul Hindemith'in Davet Edilmesi ve İlk Türkiye Ziyareti (1935)

Alman besteci Paul Hindemith, keman ve viyola icracısı, eğitimci, kuramcı ve orkestra şefi kimlikleriyle, müzik alanında iz bırakmış, başarılı bir 20. yüzyıl müzisyenidir. 16 Kasım 1895'te Frankfurt yakınlarındaki Hanau kentinde dünyaya gelen Hindemith, müzik eğitimini Frankfurt Müzik Yüksekokulunda almıştır. Henüz 19 yaşındayken Frankfurt Opera Orkestrası'nın yardımcı şefi, 22 yaşında ise aynı Orkestranın başkemanı olmuştur. 1921 yılında Lico Amar ile birlikte Amar-Hindemith Dörtlüsü'nü kurmuş, kısa sürede Almanya'nın önemli ve ünlü yaylı çalgılar dörtlülerinin arasına girmişlerdir. Hindemith'in yaşamı, 1933'te Nazi Partisi'nin Almanya'da iktidara gelmesiyle zorlaşmaya başlamış, kendisi Alman olduğu hâlde Naziler tarafından müziğinin komünist ve Yahudi etkileri taşıdığı iddia edilmiştir.⁴¹

Günden güne artan Nazi baskısı nedeniyle pek çok bilim insanı gibi⁴² müzisyenler de Almanya'dan kaçmanın yollarını aramaya başlamıştır.⁴³ Konser etkinlikleri engellenen ve Nazi Partisi tarafından eserleri kara listeye alınan

³⁷ Makalenin tamamı için bk. Burhan Belge, "Bayönder-Taşbebek", *Ulus*, 30 İllkânun 1934, s. 3.

³⁸ Oransoy, agm, s. 1521.

³⁹ Say, *Türkiye'nin Müzik Atlası*, s. 34.

⁴⁰ Uçan, *Eduard Zuckmayer ve Cumhuriyet Müzik Eğitimi*, s. 41.

⁴¹ Say, *Müzik Ansiklopedisi*, s. 602.; *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 17-18, 20.; Prof. Paul Hindemith'in bir fotoğrafı için bk. Ek.1.

⁴² Türkiye Cumhuriyeti, 1930'larda Almanya'dan kaçan yüzlerce bilim insanı, sanatçı, öğretmen, dışında binlerce kişiyi de sığınmacı olarak kabul etmiştir. Bunların çoğuna Türkiye'de önemli görevler verilmiştir. Bu bilim insanlarına yapılan davetleri organize etmek üzere 1933 yılında Dr. Philipp Schwartz tarafından "*Bilim Adamlarına Yardım Derneği*" kurulmuştur. Stanford J. Shaw, *Yahudi Soykırımı ve Türkiye*, Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Ocak 2014, s. 24-25.

⁴³ *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 21.

Hindemith, Almanya’da adeta yarı inzivaya çekildiği bir dönemde⁴⁴ Türkiye Cumhuriyeti’ne davet edilmiştir. Hindemith’le Türkiye adına temasa geçen isim, o dönemde Berlin’de öğrenci müfettişliği yapan Cevat Dursunoğlu’dur. Almanya’nın en önemli müzik otoritesi olarak kabul edilen Şef Furtwangler aracılığıyla Hindemith ismine ulaşan Dursunoğlu, besteci ile görüşerek Türkiye’ye gelmesi konusunda ikna etmiştir.⁴⁵

Yapılan görüşmelerden sonra 27 Mart 1935’te Berlin’de imzalanan sözleşmeyle⁴⁶ görevi kabul eden Paul Hindemith, 6 Nisan 1935’te Türkiye’ye gelmiştir.⁴⁷ Alman uzmanla yapılan sözleşmede, “*bir musikî konservatuvarı teşkili ve Türkiye’de musikî kültürünün organizasyonu işlerinde Vekilliğin müşaviri olarak*”⁴⁸ görevlendirildiği belirtilmiştir.

Hindemith’in Türkiye’ye davetini sayfalarına taşıyan Akşam gazetesinde, Alman sanatçıdan şu cümlelerle söz edilmiştir:⁴⁹

“Maarif Vekâleti Türk musikisi etrafında esaslı tetkikat yaptırmaya karar vermiştir. Berlin Musikî Akademisi azasından Profesör Hindemith bu işe memur edilmiş ve Vekâletçe Almanya’dan davet olunmuştur. Profesörün Almanya’dan hareket ettiği, şehrimiz Maarif Müdürlüğüne bildirilmiştir. Bugünlerde İstanbul’a gelmesi beklenmektedir. Profesör birkaç gün şehrimizde kalacak ve Ankara’ya giderek Vekâletle temastan sonra tetkikata başlayacaktır.”

Milliyet gazetesinde yer alan haberde ise Hindemith’in “Şark musikîsi” alanında uzman olduğu, birkaç yıl evvel Mısır’da toplanan Beynelmîl Şark Musikîsi Kongresi’ne katıldığı, Türk müziği ile ilgili tetkikat yaptıktan sonra Kültür Bakanlığına bir rapor vereceği ifade edilmiştir.⁵⁰

İstanbul’a geldikten sonra vakit kaybetmeden Ankara’ya gitmek üzere yola çıkan Paul Hindemith’i,⁵¹ Kültür Bakanlığı adına Güzel Sanatlar Şube Müdürü Cevad Memduh Altar karşılamakla görevlendirilmiştir.⁵²

⁴⁴ Okyay, *age.*, s. 90.

⁴⁵ *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 21, 28.

⁴⁶ Okyay, *age.*, s. 91.; Paul Hindemith’le imzalanan ilk sözleşmenin (1935) görseli için bk. Ek.2.

⁴⁷ Uçan, *Eduard Zuckmayer ve Cumhuriyet Müzik Eğitimi*, s. 41.

⁴⁸ Okyay, *age.*, s. 91, Prof. Hindemith’in kadrosu, İcra Vekilleri Heyeti tarafından 10.4.1935 tarihinde tasdik edilmiştir. Kadronun onaylanmasına dair arşiv belgesi için bk. Ek.3.

⁴⁹ “Türk Musikîsi-Bir Alman Profesör Tetkikat Yapacak”, *Akşam*, 6 Nisan 1935, s. 5.

⁵⁰ “Musikîmizde İslahat”, *Milliyet*, 7 Nisan 1935, s. 3.

⁵¹ “Musikî Üzerine Tetkikler”, *Haber*, 7 Nisan 1935, s. 3.; “Musikîmiz İçin”, *Kurum*, 7 Nisan 1935, s. 5.

Hindemith'in ilk Türkiye ziyareti, mevcut kurum ve şartların incelenmesi, bir anlamda bilgi toplama ve bilgi verme amacı taşımaktadır.⁵³ İlk ziyaret esnasında Kültür Bakanı olarak görev yapan Abidin Özmen tarafından gazetelere verilen demeçte, ulusal müziğin ıslahı için davet edilen Hindemith'in tetkikler yaptığı ve vereceği raporlar doğrultusunda Bakanlığın tedbirler alacağı belirtilmiştir.⁵⁴

Bu süreçte öncelikle Ankara'daki okulları gezip müzik derslerini dinleyen Hindemith, daha sonra halk ezgileri üzerinde durmaya karar vermiş, daha önce yapılan derlemeleri dikkatle incelemiş, Anadolu folklorunun en eski ezgilerini armonize etmeye çalışmış ancak sonuçtan memnun kalmamıştır. Bu nedenle ilk aşamada Türk bestecilerinin yaptıkları armonizasyonları analiz etmenin daha doğru olacağına karar verdiğiinden, kendisine Ankara Radyosunun Klasik Türk Musikîsi ve Yurttan Sesler Korolarının icralarını dinletilmiştir.⁵⁵

Hindemith'in tetkiklerinin devam ettiği dönemde, Sovyet Rusya'nın ünlü sanatçılarından oluşan bir grup Ankara'ya gelmiştir. Türkiye'nin müzik devrimini başlattığı sırada ülkemizde bulunmaktan dolayı büyük memnuniyet duyduklarını ifade eden sanatçılar⁵⁶ ilk konserlerini Sovyet Büyükelçiliği ve Halkevinde vermişlerdir.⁵⁷ Grubun Hindemith tarafından da yakından takip edildiği anlaşılmaktadır. 17 Nisan 1935'te Fritz Stein'a yazdığı mektupta, Rus sanatçıların Türkiye'deki etkinliklerini "*meydan savaşı*"na benzetmiş, Türk müzisyenleri ve Musiki Muallim Mektebi korosuyla bir konser yaparak, bu

⁵² Cevad Memduh Altar'ın Hindemith'le tanışması ve Ankara'da geçirdikleri günler hakkında detaylı bilgi için bk. Cevad Memduh Altar, *Sanatın Işığında 78 Yıl-Atatürk'ün Önderliğinde Türkiye'nin Çağdaş Sanat Mücadelesi*, Hazırlayan: Ahmet Altar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ayhan Matbaası, İstanbul, Mayıs 2019, s. 148-150.; Cevad Memduh Altar, Hindemith'in Mayıs 1935'te Ankara'ya geldiğini ifade etmektedir. Oysa gazetelerdeki haberlerde belirtildiği üzere Alman uzman 6 Nisan'da İstanbul'a gelmiştir.

⁵³ *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 34.

⁵⁴ "Müziğimiz ve Kültürümüz", *Ulus*, 23 Nisan 1935, s. 2.; "Bir Kanun Projesi Kamutaydan Geri Alındı-Kültür Bakanının Beyanatu", *Tan*, 23 Nisan 1935, s. 3.; Kültür Bakanı Abidin Özmen, CHP'nin Dördüncü Büyük Kurultayı'nda yaptığı konuşmada, müzik işleri için birçok tedbirin alındığını, Almanya'dan getirilen ünlü bir uzmana (Paul Hindemith'i kastediyor) orkestra ile müzik okulu üzerinde etüt yaptırıldığını, Musiki Muallim Mektebinin yalnız öğretmen değil, Batı müziğini yurttan yayacak unsurlar da yetiştirdiğini ifade etmiştir. "Dördüncü Büyük Kurultaydaki Diyevelerden- Kültür Bakanımız Kültür İşlerimizi Nasıl Anlattı?" *Ulus*, 22 Mayıs 1935, s. 3.

⁵⁵ Altar, agm, s. 16-17.

⁵⁶ "Sovyet Artistleri Dün Ankara'ya Geldiler", *Ulus*, 15 Nisan 1935, s.1,3.

⁵⁷ "Rus Artistleri", *Ulus*, 16 Nisan 1935, s. 2.; Büyükelçilikte verilen konser ve Moskova Akademik Tiyatrosunun teşkilat yapısı, kadrosu, bütçesi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. *Ulus*, 17 Nisan 1935, s. 3.; "Moskova Akademik Tiyatrosu", *Ulus*, 17 Nisan 1935, s. 5.; "Sovyet Artistlerin Konseri", *Ulus*, 19 Nisan 1935, s. 3.; Rus sanatçılar, 1 Mayıs 1935 tarihinde Ankara'dan ayrılmışlardır. "Sovyet Artistleri", *Ulus*, 1 Mayıs 1935, s. 1,3.

savaşta mücadele edeceğini ifade etmiştir.⁵⁸ Nitekim bahsi geçen konseri, 5 Mayıs 1935'te Musikî Muallim Mektebinde veren, Bach ve Mozart'tan eserler seslendiren Alman sanatçıya, Ulvi Cemal ve Ferhunde Ulvi de eşlik etmiştir.⁵⁹ Konser çok beğenildiğinden, Mayıs ayı içinde bir kez daha tekrarlanmıştır.⁶⁰

Hindemith'in inceleme gezilerine Musikî Muallim Mektebi Müdürü Necil Kazım Akses ve bazen de Kültür Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanı Cevat Dursunoğlu eşlik etmiş, Ankara dışında, İstanbul ve İzmir'de de tetkiklerde bulunmuştur.⁶¹ İzmir'de Ödemiş, Birgi, Adagide, Adagöme, Tire ve Pınarbaşı gibi köylerde halk şarkı ve melodilerini dinlemiş ve zeybek oyunlarını seyretmiştir.⁶²

İzmir'den İstanbul'a geçen Paul Hindemith, burada Konservatuvarda tetkikler yapmış ve kendisine çalınan halk şarkılarını büyük bir ilgiyle izleyerek, bu eserlerden yararlanma olanakları üzerine fikirlerini beyan etmiştir.⁶³ Tüm bu tetkiklerden sonra kendisine nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini soran Cevat Dursunoğlu'na Alman sanatçı tarafından şu cevap verilmiştir:⁶⁴

“...Her çeşit musikinizi dinledim. ‘sanat musikisi’ dediğiniz alaturkada üstat sanatçılarınız gelmiş, geçmiş fakat bu sanat yolu kapalı bir çevre içinde kendisini tekrarladığı için yaratıcılık gücünü yitirmiş, ne yaparsanız gelişmez, hep eskiyi tekrar olur. Bence bu musikiyi tarihî bir yadigâr olarak muhafaza edersiniz, tıpkı bizim Bach’tan önceki müziğimiz gibi. Aslına sadık tarihî bir yadigâr olarak özel vesilelerle ve kendi zamanlarında kullanılan aletlerle tekrarlasınız. Bence sizin esas hazineniz ‘halk musikisi’ diye adlandırdığınız musikidir. Pek az millete nasip olacak kadar zengindir. İklimleriniz gibi çeşitlidir. Aralarında polifonik olanlar da vardır. Yarıncı bestecileriniz ancak bundan, bu halk türkülerinin ve halk musikisinin motiflerinden faydalanabileceklerdir. Unutmayınız ki Batılı birçok büyük besteciler bu yoldan geçmişlerdir...”

⁵⁸ *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 35.

⁵⁹ “Musikî Mütahhasısının Konseri”, *Akşam*, 6 Mayıs 1935, s. 1.; “Dün Geceki Konser” *Ulus*, 6 Mayıs 1935, s. 2.; “Hindemith’in Konferansı”, *Cumhuriyet*, 7 Mayıs 1935, s. 2.; Paul Hindemith’in, bahsi geçen konserde çekilen bir fotoğrafı için bk. Ek.4.

⁶⁰ “Paul Hindemith Konseri”, *Ulus*, 8 Mayıs 1935, s. 4.

⁶¹ “İstanbul Konservatuarı”, *Akşam*, 26 Nisan 1935, s. 2, *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 34-35.

⁶² “Müzik Uzmanı İzmir’de”, *Ulus*, 17 Mayıs 1935, s. 2.; “Halk Şarkıları”, *Türk Sözü*, 23 Mayıs 1935, s. 3.

⁶³ “Müzik”, *Kurun*, 17 Mayıs 1935, s. 3.

⁶⁴ *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 34-35.

Paul Hindemith, tetkiklerini içeren ve “*Türk Müzik Yaşamının Yapılanması İçin Öneriler*” başlığını taşıyan ilk raporunun bir bölümünü, 1935 yılının Nisan ayında Kültür Bakanlığına sunmuştur. Dönemin gazetelerinde, Hindemith’in Filarmoni Orkestrası hakkında bir rapor verdiği, orkestrada gördüğü eksiklikleri anlattığı, müzik eğitimiyle ilgili bazı tavsiyelerde bulunduğu ve bu rapora göre Musikî Muallim Mektebi programlarında bazı değişiklikler yapılacağına dair haberlere yer verilmiştir.⁶⁵ Lakin Hindemith’in sunduğu bu rapor, basında söz edildiği gibi yalnızca Musikî Muallim Mektebi ve Filarmoni Orkestrası gibi konularla sınırlı değildir. Titizlikle hazırlandığı anlaşılan bu rapor, kamuya açık müzik yaşamı, İzmir ve İstanbul’daki müzik kurumları ve bu kurumlarla ilgili öneriler, Türk sanat müziğinin şekillenmesi gibi detaylı bilgiler de içermektedir.⁶⁶ Ayrıca yapılanma çalışmaları içinde bir müzik yüksekokulu kurmanın diğer tüm işlerden önemli olduğunu vurgulayan Hindemith, Musikî Muallim Mektebinin bu hızla mezun vermeye devam etmesi hâlinde gereksiz sayıda müzik öğretmeni yetişeceğini, bu nedenle en kısa zamanda küçültülmesi gerektiğini belirtmiştir.⁶⁷ Bunun dışında yeni açılacak müzik yüksekokuluna giriş şartları, haftalık ders saatleri, müfredat programı, okul binasının özellikleri gibi konular, raporda tüm ayrıntılarıyla ele alınmıştır.⁶⁸

Tetkik seyahatini on gün uzatan⁶⁹ ve 29 Mayıs 1935’te Türkiye’den ayrılarak Almanya’ya dönen Hindemith, burada yeni bir çalışmaya başlamıştır. Birinci raporunda Musikî Muallim Mektebindeki mevcut öğretmenlerin bir bölümünün gereken niteliklere sahip olmadığını ve kadroya yeni isimlerin katılması gerektiğini vurgulayan Alman Profesör, hem kurulacak Müzik Yüksekokulu (Konservatuvar) hem de ona bağlı olarak eğitim vermesi planlanan ve “*seminer*” olarak adlandırılan Musikî Muallim Mektebinde çalışacak uzmanları bulmak üzere harekete geçmiştir. Cevat Dursunoğlu ile yaptığı yazışmalarda bu konunun kendisini çok zorladığını ifade eden Hindemith, pek çok müzisyenle görüşmüştür.⁷⁰ Uzun araştırmalar sonucu, Dr. Ernst Praetorius, Carl Ebert, Eduard Zuckmayer, Lico Amar, David Zirkin, Prof. Lohmann, Friedel Böhm,

⁶⁵ “Musikî Mütahhassısının Tetkikleri”, *Akşam*, 9 Nisan 1935, s. 2.; “Yeni Musikimiz”, *Milliyet*, 10 Nisan 1935, s. 3

⁶⁶ Raporun ayrıntıları için bk. *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 73-131.

⁶⁷ Uçan, *Eduard Zuckmayer ve Cumhuriyet Müzik Eğitimi*, s. 95.; *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 87-88.

⁶⁸ Balkılıç, *age.*, s. 93.; *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 73-107.

⁶⁹ Paul Hindemith’in görev süresinin uzatılmasına dair 1935 tarihli arşiv belgesi için bk. Ek.5.

⁷⁰ *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 36, 103.

H. Erwin Hey, Elvira Hidalgo gibi, her biri alanında yetkin ve tanınmış isimleri önermiştir.⁷¹

1935 senesi sonlarına yaklaşıldığında, Hindemith'in tavsiyesi ile Prof. Şmild, Prof. Pretorius, Prof. Lohmann gibi uzmanlar Türkiye'ye gelerek çeşitli müzik kurumlarında görev almaya başlamışlardır.⁷²

Hindemith'in Türkiye'yi İkinci Ziyareti ve Kurumsallaşma Faaliyetleri (1936)

Dünya çapında tanınmış bir sanatçı olan Paul Hindemith, Türkiye'ye ikinci ziyaretini gerçekleştirmeden kısa bir süre önce Londra'da iki konser vermiştir. İngiliz basınının yakından takip ettiği besteci, *Daily Telegraph*'a verdiği beyanatta Türkiye'deki çalışmalara dair şu açıklamayı yapmıştır:⁷³

“...Şimdiye kadar Türkiye'yi Arap musiki inhisar altına almış bulunuyordu. Fakat Kemal Atatürk memlekette Avrupaî mektepler, orkestralar ve mahaller vücuda getirdi. Şimdi İstanbul'da bir senfoni orkestrası vücuda getirilmiştir. Ankara'da da diğer bir senfoni orkestrası teşkil edilmiştir. Türkiye'de hâlâ Arap musikisi sevenler vardır. Fakat hükümet Garp tekniğinin hâkim olması için icap eden tedbirleri alıyor...”

Kültür Bakanlığı yetkilileri, Alman uzmanın Türkiye'ye ikinci ziyaretinden önce, müzik ve tiyatro alanındaki mevcut durumu değerlendirmek amacıyla, 1936 senesi Mart ayının başında bir toplantı düzenlemiştir. 8 Mart 1936'da yapılan ikinci değerlendirme toplantısına, Paul Hindemith ve Carl Ebert de katılmış, bu toplantıda kurulacak olan Devlet Tiyatrosunun esasları müzakere edilmiştir.⁷⁴

Türk sanat yaşamı üzerinde iz bırakan ve Hindemith'in önerdiği isimlerden biri olan Ebert, bahsi geçen toplantı yapılmadan önce Ankara ve İstanbul'da incelemelerde bulunmuş, İstanbul Şehir Tiyatrosunun temsillerinden bazılarını

⁷¹ Okyay, *age*, s. 101.

⁷² “Kültür Alanında Bir Yıl İçinde Yapılan Çalışmalar”, *Ulus*, 29 İlkteşrin 1935, s. 12; Hindemith'in tavsiye ettiği isimlerden Dr. Ernst Praetorius daimi olarak, Prof. Lohmann ise iki ay müddetle, Musiki Muallım Mektebinde görev almak üzere Türkiye'ye gelmiştir. “Müzik Öğretmen Okuluna Gelen Profesörler”, *Ulus*, 5 Sontışrin 1935, s. 4.

⁷³ “Prof. Hindemith Bu Ay İçinde Gelerek Musiki Islahatı İle Meşgul Olmaya Başlayacak”, *Cumhuriyet*, 2 Şubat 1936, s. 5; “Garp Musikisi- Profesör Hindemith Yakında Memleketimize Gelecek”, *Akşam*, 9 Şubat 1936, s. 4.

⁷⁴ “Devlet Tiyatrosu”, *Kurum*, 3 Mart 1936, s. 3; “Tiyatro İşlerimiz”, *Kurum*, 4 Mart 1936, s. 4; “Devlet Tiyatrosu Etrafında”, *Kurum*, 8 Mart 1936, s. 3; Carl Ebert tetkikleri sonucu hazırladığı raporu sunduktan Berlin'e gitmiştir. “Rejisör Bay Ebert Berlin'e Gitti”, *Kurum* 10 Mart 1936, s. 4; “Bir Tiyatro Mektebi Açmalı!”, *Kurum*, 12 Mart 1936, s. 3.

izlemiş ve Rejisör Muhsin Ertuğrul ile tiyatro işleri hakkında görüşmüştür.⁷⁵ Tetkiklerini bitirdikten sonra bir rapor hazırlayan Ebert, Devlet Tiyatrosu kurulması için acele edilmemesini, evvela üç senelik bir tiyatro okulu açılmasını, bu süreçte konuyla ilgili prensiplerin tespit edilmesini tavsiye etmiştir. Gözlemleri sonucu İstanbul Tiyatrosunun mevcut durumunu da yeterli bulmamıştır.⁷⁶

Hindemith, ikinci ziyaretinde yaptığı tetkiklerin sonucunu, yeni bir rapor hazırlayarak Kültür Bakanlığına sunmuştur. Bu raporda, okul ve orkestra için gerekli müzik aletlerinin alımı, okul kütüphanesinin kurulması, orkestranın sanat yönetimi, sınavlar gibi çok çeşitli hususlara temas etmiştir. Ayrıca kurulacak Devlet Müzik Okulunun, Özerk Müzik Okulu (Konservatuvar) ve Müzik Öğretmeni Semineri (Musikî Muallim Mektebi) adlarıyla iki bölümden oluşması gerektiğini yinelemiştir.⁷⁷ Bu gelişmelerin ardından Kültür Bakanlığı tarafından konservatuvar teşkiline dair bir kanun tasarısı hazırlanmış ve Başvekâlete sunulmuştur.⁷⁸ Ancak Atatürk, kanununun dört-beş yıllık bir deneyimden sonra çıkarılmasının daha yararlı olacağını savunduğundan, bu yasal düzenleme sonraya bırakılmıştır.⁷⁹

Müzik alanında yapılan çalışmalarına katılmak üzere, yine Hindemith'in önerisiyle ülkeye davet edilen Eduard Zuckmayer, 26 Nisan 1936'da Türkiye'ye gelmiştir. Çok yönlü bir sanatçı ve eğitimci olduğu anlaşılan Zuckmayer, Hindemith tarafından verilen rapor ve planların uygulanmasını sağlama ve denetleme işlerini yürütmekle görevlendirilmiştir.⁸⁰

Ankara'da bir konservatuvar teşkiline yönelik çalışmalara vakit kaybetmeden başlanmış, 6-12 Mayıs 1936 tarihleri arasında Musikî Muallim Mektebi

⁷⁵ "Tiyatro Mütchassısı Temsillerde Bulunmak Üzere Yarın Geliyor", *Akşam*, 1 Mart 1936, s. 2.; "Tiyatro Mütchassısı", *Akşam*, 3 Mart 1936, s. 2.

⁷⁶ "Devlet Tiyatrosu", *Akşam*, 10 Mart 1936, s. 2.

⁷⁷ *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 133-209.; "Musikî Hakkında Mütchassısının Raporu", *Akşam*, 17 Nisan 1936, s. 2.

⁷⁸ "Ankara'da Konservatuvar Kurulacak", *Cumhuriyet*, 29 Nisan 1936, s. 3.; "Ankara Konservatuvarı", *Akşam*, 29 Nisan 1936, s. 2.; "Ankara Konservatuvarı", *Akşam*, 2 Mayıs 1936, s. 2.; "Ankara'da Konservatuvar", *Kurum*, 4 Mayıs 1935, s. 4.

⁷⁹ Altar, *Sanatın Işığında* s. 126.; Devlet Konservatuvarı Hakkında Kanun, Hasan Âli Yücel'in Maarif Vekilliği zamanında, 20 Mayıs 1940'te TBMM'de onaylanmış, 24 Mayıs 1940'te Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasaya göre müzik ve temsil kısmından oluşan Konservatuvarın amacı "memlekette müzik, tiyatro, opera ve balet kültürünü işlemek ve salâhiyetli sanatkârlar yetiştirmek" olarak belirlenmiştir. *Resmî Gazete*, Sayı: 4517, 24 Mayıs 1940, s. 1-2.; TBMM ZB. C., Devre VI, Cilt 11, 20.5.1940, s. 168-169.

⁸⁰ Uçan, *Eduard Zuckmayer ve Cumhuriyet Müzik Eğitimi*, s. 66, 93, 95, 101.

öğrencileri, eleme sınavına tabi tutulmuştur. Bu nedenle Ankara Devlet Konservatuvarının kuruluş tarihi, 6 Mayıs olarak kabul edilmektedir.⁸¹ Sınavlar, Mektep Müdürü Rauf Yener'in başkanlığında Hindemith, Zuckmayer, Praetorius ve Necil Kazım Akses'ten oluşan heyet tarafından yapılmış, değerlendirmeler sonucu 136 öğrenciden 86'sı başarılı bulunmuştur.⁸² Öğrenim süresi Temsil Akademisi için üç, Konservatuvar için 5 yıl olarak belirlenmiştir.⁸³

Konservatuvarda eleme sınavları devam ederken, Alman sanatçı Hindemith tarafından Musiki Muallim Mektebinde bir konser verilmiştir. 10 Mayıs 1936'da gerçekleştirilen ve Ankara Radyosu'nda da yayınlanan bu konsere, Praetorius ve Zuckmayer eşlik etmiştir.⁸⁴

Paul Hindemith, 1936 yılında gerçekleştirdiği ikinci ziyaretinde bazı problemlerle de karşılaşmıştır. Türk ve Alman müzisyenler arasında yaşanan çatışmalar, çalışmaların aksamasına neden olmuştur. Sorunun, Almanya'dan gelenlere grup şefi olmadıkları yönünde hazırlanan yanlış sözleşmelerden kaynaklandığını ifade eden Hindemith, konuyla ilgili Kültür Bakanlığına başvurmuş ancak mevcut durumun devam ettirilmesine karar verilmiştir.⁸⁵

Türk Müzik İnkılabı açısından 1936 yılında yaşanan önemli gelişmelerden biri de Haziran ayında kabul edilen bir kanunla Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası'nın Akademiden ayrılmasıdır.⁸⁶ Bunun dışında Ankara Devlet Konservatuvarına 1936-1937 öğretim yılı için öğrenci alımına dair gazetelere ilânlar verilmiş, bu ilânlarda, opera, temsil, piyano, teori, şan gruplarına öğrenci kabul edileceği, şan eğitimi alacak erkeklerin 18, kızların ise 16 yaşından aşağı olması gerektiği duyurulmuştur.⁸⁷ “Ankara Konservatuvarı-Devlet Tiyatrosunun

⁸¹ Okyay, *age.*, s. 135.; Say, *Müzik Ansiklopedisi*, s. 73. Bülent Alaner, “Cumhuriyet Döneminde Çok Sesli Müzik”, *Türkler*, Cilt 18, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 563.; Ankara Devlet Konservatuvarı binasının bir fotoğrafı için bk. Ek.6.

⁸² Uçan, *Eduard Zuckmayer ve Cumhuriyet Müzik Eğitimi*, s. 95-96.

⁸³ “Ankara Konservatuvarı”, *Cumhuriyet*, 20 Haziran 1936, s. 3.

⁸⁴ “Profesör Paul Hindemith'in Konseri”, *Ulus*, 9 Mayıs 1936, s. 1.; “Ankara Radyosu”, *Ulus*, 10 Mayıs 1936, s. 4.

⁸⁵ *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 39.

⁸⁶ *TBMM ZB. C.*, Devre: V, Cilt: 12, 12.6.1936, s. 256-259.

⁸⁷ “Müzik Öğretmen Okulu”, *Cumhuriyet*, 29 Eylül 1936, s. 10. Konservatuvara alım şartları hakkında detaylı bilgi için bk. “Ankara Devlet Konservatuvarına Bu Yıl Alınacak Talebe Kayıt Kabul Şartları”, *Akşam*, 10 Eylül 1936, s. 11, “Ankara Müzik Öğretmen Okulu Direktörlüğünden”, *Cumhuriyet*, 3 Birinciteşrin 1936, s. 10.; “Konservatuvara Alınacak Talebeler”, *Tan*, 13 İlkteşrin 1936, s. 2.

Esasları Kuruluyor" başlığıyla Akşam gazetesi tarafından hazırlanan kapsamlı haberde, Kasım ayından itibaren de derslere başlanacağı ifade edilmiştir.⁸⁸

Yukarıda bahsi geçen yapılanma çalışmaları devam ederken, 1936 senesinde Kültür Bakanlığı tarafından önemli bir karar daha alınmıştır. Prof. Hindemith'in, Türk halk müziği "*sizin esas hazineniz*"dir görüşünü benimseyen yetkililer, türkülerin ve millî melodilerin toplanması için çalışmalar başlatmıştır. Bu işle görevlendirilmek üzere İstanbul Konservatuvar Müdürü Yusuf Ziya Bey ile Mesud Cemil Bey Ankara'ya çağırılmıştır.⁸⁹

Yaşanan gelişmelerden hoşnut olan Atatürk, 1 Kasım 1936'da TBMM'de yaptığı konuşmada "*Ankara'da bir konservatuvar ve temsil akademisi kurulmakta olmasını zikretmek benim için bazdır.*" ifadesiyle sevincini dile getirmiştir. Ancak Paul Hindemith, okulun önerdiği tarihten önce açılmasını onaylamamış, bu işin ilkbahara ertelenmesini istemiş ve kaygılarını Cevat Dursunoğlu'na yazdığı şu mektupla ifade etmiştir:⁹⁰

"...Konservatuvarda ne oluyor? Şimdi açılması suya yazı yazmak olabilir ve enstitünün direnci daha başlangıçta kırılabilir. Eğer ilkbaharda açılacaksa Bay Ebert'i şimdiden getirmenin anlamı olmaz. Zavallı tiyatro öğrencileri nerede eğitim görecekler? Konservatuvar, tiyatro ve orkestra eğitimi, benim detaylı olarak oluşturduğum gibi bir araya getirilmeli. Teker teker yapılırsa zarar görür ve yarım yıl sonra yeniden yapılandırmak gerekir..."

Mektubun devamında, ek binaların hemen yapılmasını, çalışmayı denetleyebilmesi için gelişmelerden haberdar edilmesini ve okulun önerdiği şekilde dönüştürülmesini ısrarla vurgulamıştır.⁹¹ Konservatuvarın erken açılmasını doğru bulmayan Hindemith, bu işin ertelenmesi için çeşitli yollar denemiştir. Yetkililere yazdığı bir başka mektupta, okulun açılması için gerekli şartlar oluşmadan üçüncü ziyaretini gerçekleştirmeyeceğini belirtmiştir.

⁸⁸ Haberin tamamı için bk. "Ankara Konservatuvarı-Devlet Tiyatrosunun Esasları Kuruluyor", *Akşam*, 9 Teşrinievvel 1936, s. 1, 4, Ankara'da bir Konservatuvar ve Temsil Akademisi kurulduğu bilgisine, *Ulus* gazetesinde de yer verilmiştir. Kurumun Hindemith ve tiyatro uzmanı Ebert'in plan ve raporlarına göre organize edileceği, böylelikle ülkemizde millî müziğin ve millî tiyatronun temellerinin atılacağı ifade edilmiştir. "Cumhuriyetin Son Yılında Kültür İşlerimiz", *Ulus*, 29 Birinciteşrin 1936, s. 22.

⁸⁹ "Halk Türküleri- Maarif Vekâleti Çok Güzel Bir Karar Verdi", *Cumhuriyet*, 19 Temmuz 1936, s. 1.; "Millî Musiki- Mütchassısın Raporu Tetkik Edilmektedir", *Cumhuriyet*, 21 Temmuz 1936, s. 3.

⁹⁰ *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 262-263.

⁹¹ Aynı yer; Hindemith'in yazdığı mektup ve raporunda üzerinde önemle durduğu konulardan birisi mevcut okul binasının yetersizliğidir. Bu binada eğitimin sürdürülmesine imkân olmadığını söylemesine rağmen İcra Vekilleri Heyeti, yeni yapının inşasına ancak Mart 1937'de başlanabileceğine dair bir karar almıştır. *BCA*, 30.18.1.2, 6.11.1936.

Uzmanın tüm uyarılarına rağmen 2 Kasım 1936'da Konservatuvarda derslere başlanmıştır.⁹²

Konservatuvar açıldıktan sonra, "Temsil Şubesi"nin yönetimine Alman Rejisörü Carl Ebert⁹³, "Müzik Şubesi"nin yönetimine ise Filarmoni Orkestrası'nın şefi olan Ernst Praetorius, getirilmiştir. Amar, Lohman, Markowitz ve Zuckmayer gibi isimler de okulun öğretim kadrosunda yer almıştır.⁹⁴

1936 yılının en önemli olaylarından biri de, derleme çalışmaları yapmak üzere Macar Müzikolog "Béla Bartók"un Ankara Halkevi tarafından Türkiye'ye davet edilmesidir. Bartók, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde görevli Prof. Laszlo Rasonyi'nin yönlendirmesi, Adnan Saygun ve Ferit Celal Güven'in de katkılarıyla⁹⁵ 2 Kasım 1936'da İstanbul'a gelmiştir.⁹⁶ Gelmeden önce Rasonyi'ye yazdığı mektupta, Hindemith'in çalışmalarından haberdar olduğunu, onun işine müdahale etmek istemediğini, "o, konservatuvarların kuruluşuyla ilgili tavsiyelerde bulunur, ben de sadece onun alanına girmeyen, halk ezgisi derlemeleri hakkındaki tavsiyelerimi bildiririm." cümlesiyle dile getirmiştir.⁹⁷

Türkiye'de bir "Halk Müziği Arşivi"nin kurulmasının elzem olduğunu ifade eden Bartók, hazırladığı raporda, "...Köylü müziğini yerinde, yani doğrudan köylerde, plak veya ses şeridinde almak ve bunları muhafaza etmek, alınan parçaları olabildiğince tam olarak notaya geçirmek..." gerektiğini belirtmiştir.⁹⁸ Türkiye'de bulunduğu süre zarfında, Adana, Osmaniye, Mersin ve Tarsus'un köylerini gezen ve derlemeler

⁹² Okyay, *age.*, s. 137.; Ali Uçan'a göre Cumhuriyet döneminde, Türk müzik kültürünün yapılanma sürecinde, çeşitli model arayışları olmuştur. Sırasıyla, "Musikî Muallim Mektebi", "Millî Musikî ve Temsil Akademisi" modelleri denenmiş ancak Hindemith'in önerdiği "Devlet Müzik Yüksek Okulu" modeli kabul görmemiştir. Bunun yerine *Devlet Konservatuarı* modeli tercih edilmiştir. Uçan, *Türk Müzik Kültürü*, s. 367.

⁹³ Ankara'da uzunca bir süre kalan (1936-1945) Carl Ebert, hem Devlet Konservatuarının hem de Devlet Tiyatrosunun kuruluş çalışmalarına büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. 1945'te mukavelesi yenilenmemiş ve yerini Renato Mordo adlı bir opera rejisörü almıştır. Altar, *agm.*, s. 21.

⁹⁴ Hüseyin Akbulut, *Yaşananlar, Tanıklıklar, Düşünceler Işığında Türkiye'nin Kültür ve Sanat Siyaseti*, Müzik Eğitimi Yayınları, Ankara, Eylül 2013, s. 146.

⁹⁵ Funda Esin, "Bela Bartók'un Perspektifinden Türk ve Macar Halk Müziği Değerlendirilmesi", *İdil*, Cilt:6, Sayı:33, 2017, s. 1584.

⁹⁶ Béla Bartók, *Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi*, Çev. Bülent Aksoy, Pan Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti., İstanbul, Mayıs 2017, s. 7.

⁹⁷ Bartók, *age.*, s. 269

⁹⁸ Dilek Yüksel, "Atatürk'ün Türk Müziği Konusundaki Görüşleri ve Müzik Politikası", *Bilge*, Sayı 42, Güz 2004, s. 25.

yapan Bartók, 25 Kasım'da çalışmalarını tamamlayarak Budapeşte'ye dönmüştür. Derlediği ezgileri notaya geçirerek, posta yoluyla Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde görevli Macar Prof. László Rásonyi'ye göndermiştir.⁹⁹

Paul Hindemith'in 1937 Yılındaki Türkiye Ziyaretleri ve Son Raporu

Sanatçı Paul Hindemith, üçüncü ziyaretini 2 Şubat 1937 gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretinde Türkiye'de yaklaşık üç hafta kaldıktan sonra konser için ABD'ye gitmiştir.¹⁰⁰ Aynı yılın eylül-kasım aylarında tekrar gelerek,¹⁰¹ yakın dostu Carl Ebert'le birlikte çalışmaya başlamıştır.¹⁰² Başlangıçta iyi anlaşan iki isim, bir süre sonra yetkilerin paylaşılması noktasında sorunlar yaşamaya başlamışlardır. Her biri operanın kendi uzmanlık alanı olduğunu ifade ettiğinden, sürtüşmeler kaçınılmaz bir hal almıştır. Güzel Sanatlar Şubesi Müdürü Cevad Memduh Altar'ın araya girmesiyle, bir protokol hazırlanmış ve her uzmanın görev alanı belirlenerek anlaşma sağlanmıştır.¹⁰³

Yaptığı incelemelerden sonra en son ve en kısa raporunu 1937 senesinde hazırlayan Hindemith, görüşlerini altı başlık altında toplamıştır. Öncelikle Orkestranın geldiği noktadan dolayı memnuniyetini ifade etmiş ve bu konuda Praetorius'a borçlu olduğunu vurgulamıştır. Ardından "*Halil Olayı*" başlığıyla kaleme aldığı bölümde, orkestranın yapılandırılması çalışmalarında en muhalif ismin Başkemanlı Halil Onayman olduğunu, yabancı müzisyenlerin itibarlarını düşürdüğünü, vasat bir şekilde çalıştığını belirtmiş, Ankara'dan uzaklaştırılarak İzmir'de kurulacak müzik okulu için görevlendirilmesini önermiştir.¹⁰⁴

"Halk Müziği ve Plak Arşivi" adını taşıyan bölümde derleme çalışmalarına değinen Hindemith, Béla Bartók'un konuyla ilgili raporunu okuduğunu ve

⁹⁹ Janós Sipos, *Anadolu'da Bartók, un İzinde*, Çev. Sanat Deliorman, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 20-21.; Derleme çalışmalarına 1937 yılında da devam edilmiş, Kültür Bakanlığı tarafından görevlendirilen heyet, Sivas, Malatya, Elazığ, Erzincan, Erzurum, gibi vilayetlerde beş yüzü aşkın halk türküsü ve oyununu plağa almıştır. Halil Bedi Yönetken, "Musikî Bahisleri-Bu Sene Anadolu'da Halk Türküleri Derlendi", *Ulus*, 3 Senteşrin 1937, s. 5.

¹⁰⁰ "Profesör Hindemith Şehrimizde", *Ulus*, 2 Şubat 1937, s. 2.; "Kısa Ankara Haberleri", *Kurum*, 3 Şubat 1937, s. 2.

¹⁰¹ "Millî Tiyatro Binasını Türkçe Bir Opera İle Açacağız-Büyük Sanatkâr Hindemith'le Bir Konuşma", *Ulus*, 20 Senteşrin 1937, s. 1.

¹⁰² Carl Ebert, opera ve tiyatro çalışmalarını yürütmek üzere ilk sözleşmesini imzalamış, Eylül 1937'de İstanbul'a tekrar gelmiştir. Bu arada Ankara'daki müzik kurumlarında çalıştırılacak yabancı uzman ve öğretmenlerin ücretleri Umumi Muvazene Bütçesi'nden ödenmiştir. *BCA*, 30.18.1.2.76.53.17.17.6.1937.; *BCA* 30.18.1.2.76.51.15.,4.6.1937.; *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 40.; "Tiyatro ve Musikî Mütchassısları İstanbul'da", *Ulus*, 29 Eylül 1937, s. 2.

¹⁰³ Altar, *age.*, s. 135.; Paul Hindemith ve Carl Ebert'in, Ankara'daki çalışmaları esnasında çekilen bir fotoğrafı için bk. Ek.7.

¹⁰⁴ *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 217-220.

beğendiğini ifade etmiştir. Derleme faaliyetleri esnasında kullanılacak cihazla ilgili tavsiye verdikten sonra, kurulacak arşivin Konservatuvar içinde olması gerektiğinin altını çizmiştir. Bunun dışında halkın müzikle yakından temas etmesi için korolar oluşturulmasını, bu iş için Praetorius ve Markowitz'in tecrübelerinden yararlanılmasını önermiştir.

Son raporunda Necil Kazım Akses'in Piyano Sonatı ve Flüt-Piyano Sonatı ile ilgili bir değerlendirme de yapan Alman sanatçı, eserlerde Akses'in güçlü yeteneğinin ortaya çıktığını belirtmiştir. Ayrıca Türk bestecilerin "*Hangi kompozisyon tekniğini kullanayım*" kaygısı yerine, "*kendimi halkıma nasıl anlatacağım*" kaygısıyla hareket etmeleri gerektiğini de ifade etmiştir.¹⁰⁵

Raporun devamında Konservatuvardaki eksiliklerden ve mevcut binanın yetersizliğinden bahseden Hindemith, Musikî Muallim Mektebinin, Gazi Terbiye Enstitüsünün arkasında yapılacak yeni binaya taşınmasını ve yer darlığı sorununun bu şekilde çözülmesini önermiştir.¹⁰⁶

Hindemith ve Bartók'un, tavsiyelerini dikkate alan yetkililer, 1937 senesinde Ankara Devlet Konservatuarı içinde "*Türk Halk Ezgileri Arşivi/Folklor Arşivi*"nin kurulmasını sağlamış, bir süre sonra besteciler ile öğrenciler bu arşivden yararlanmaya başlamıştır.¹⁰⁷ Yine aynı yıl Musikî Muallim Mektebi, Konservatuvardan ayrılarak, Gazi Terbiye Enstitüsüne bağlanmış, bu tarihten sonra sadece müzik öğretmeni yetiştirme göreviyle öğretim faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir. Bir yıl sonra da okulun bölüm başkanlığına, Zuckmayer getirilmiştir.¹⁰⁸

Son ziyareti esnasında Ulus gazetesine uzun bir demeç vererek, Türk müzik hayatındaki kurumsallaşma faaliyetlerinden ve gerçekleştirilmesi düşünülen projelerden bahseden Hindemith,¹⁰⁹ yaklaşık iki buçuk sene süren çalışmaların geniş bir özetini sunmuştur. Beyanatına, Hükümete teşekkür ederek başlayan Alman sanatçı, öncelikle orkestranın ne şekilde düzenlendiğini açıklamıştır. "*...Hatırmadadır: O günlerde İsmet İnönü, bu işin ne kadar zamanda başarılacağını sormuştu. Kendisine üç yıl süreceği cevabını vermiştim. Hâlbuki bir buçuk yıl içinde muvaffak olunmuştur.*" cümleleriyle, kısa zamanda elde edilen başarıya vurgu

¹⁰⁵ *age.*, s. 226.

¹⁰⁶ *age.*, s. 237.

¹⁰⁷ *Türkiye Cumhuriyeti Maarifi 1923-1943*, Maarif Matbaası, Ankara, 1944, s. 108.; Say, *Türkiye'nin Müzik Atlası*, s. 35.

¹⁰⁸ Say, *age.*, s. 35.; Ali Doğan, "Musikî Muallim Mektebi'nden Hacettepe Üniversitesi Devlet Konservatuarına", *Orkestra Aylık Müzik Dergisi*, Yıl 43, Sayı 348, Ocak 2004, s. 10.

¹⁰⁹ Prof. Hindemith'in, 1937 senesinde, Türkiye'yi son ziyareti esnasında Ulus gazetesine muhabiri tarafından çekilen bir fotoğrafı için bk. Ek.8.

yapmış, halkın konserlere gösterdiği ilgiden dolayı memnuniyetini dile getirmiştir. Bozulan müzik aletlerinin tamiri için bir uzman getirildiğini, bu uzmanın Türk elemanları eğittiğini, bir süre sonra enstrümanların Türkiye'de imal edilebileceğini ifade etmiştir Konservatuvar içerisinde bir kütüphane ve Folklor Arşivi kurulduğunu, burada Türk halk şarkılarına ait zengin bir plak koleksiyonu oluşturulduğunu, bir yandan da nota ve kitap eksikliğinin giderilmeye çalışıldığını belirtmiştir.¹¹⁰

Beyanatın devamında, Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası için 30, opera içinse 25 öğrenci yetiştirildiğini söyleyen Hindemith, toplumda müzik sevgisini yaymak amacıyla Filarmoni Korosu kurulduğunu, Türk halk ezgilerinden oluşan bir şan külliyatı meydana getirmek için çalışmaların başlatıldığını dile getirmiştir. Açıklamasına, “*İleride faaliyet sahamızı genişleteceğiz. İlk işimiz bütün vilayetlere başvurarak musikî istidatlarını aramak olacaktır. Bu suretle memleketin her tarafındaki kabiliyetlere açılma imkânı verip yüksek sanatkâr kadromuzu memleketin mikyasında genişleteceğiz*” sözleriyle devam eden Alman sanatçı, 1938 senesinde bir opera korosu oluşturulacağını ve Millî Tiyatro binasının bir Türk operasıyla açılacağını ümit ettiğini ifade etmiştir. Prof. Hindemith, Türk halk müziğinin önemini vurgulayan şu cümlelerle beyanatını sonlandırmıştır:¹¹¹

“...Bütün Avrupa memleketlerinde halk musikîsinden istifade edildiği gibi artistik musikî Anadolu'nun halk musikîsinden istifade edecekler. Araplaştırılmış olan Enderun musikîsinin Avrupa musikîsine faydası dokunacağını sanmıyorum. Hele bir noktaya bilhassa işaret etmek isterim: Talebelerin Garp musikîsine fevkalade bir meyil ve istidatları vardır. Şimdi burada görülen alaka ve faaliyet ancak çok takdir edilen bir şeye karşı gösterilen ihtimamla mütenasiptir.”

Konservatuvardaki çalışmalarını yakından takip eden Atatürk, 1 Kasım 1937'de TBMM'de yaptığı konuşmada, gerekli sanatçıların süratle yetiştirilmesi için daha fazla çaba sarf edilmesi ve fedakârlık gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹¹² Konservatuvara müracaat eden öğrenci sayısı 1937-1938 öğretim yılında artmıştır¹¹³ lakin arzu edilen nicelik ve niteliğe ulaşmak seneler alacaktır.¹¹⁴

¹¹⁰ “Millî Tiyatro Binasını Türkçe Bir Opera İle Açacağız-Büyük Sanatkâr Hindemith'le Bir Konuşma”, *Ulus*, 20 Senteşrin 1937, s. 1.

¹¹¹ Beyanatın tam metni için bk. “Millî Tiyatro Binasını Türkçe Bir Opera İle Açacağız-Büyük Sanatkâr Hindemith'le Bir Konuşma”, *Ulus*, 20 Senteşrin 1937, s. 1.

¹¹² *TBMM ZB. C.*, Devre: V, Cilt: 20, 1.11.1937, s. 7.

¹¹³ 1937-1938 öğretim yılı için Devlet Konservatuvarına müracaat eden öğrenci sayısı 298'dir. Başvuruyu arttırmak amacıyla hem Ankara hem de İstanbul'da sınavlar yapılmıştır. Öğrencilerde aranan şartlar hakkında ayrıntılı bilgi için bk. “Ankara Devlet Konservatuvarına Bu Yıl Alınacak Talebede Kayıt Kabul Şartları”, *Akşam*, 10 Eylül 1937, s. 11. “Küçük İç Haberler-

Alman sanatçı Hindemith'in Türkiye ile bağlantısının kesilmesine hangi olayın neden olduğu bilinmemekle birlikte, son ziyaretinden sonra bir müddet mektuplar aracılığıyla iletişim kurmaya devam ettiği görülmektedir. Örneğin 25 Eylül 1938'de Cevat Dursunoğlu'na yazdığı bir mektupta, bütçe yetersizliği nedeniyle planlanan çalışmaların gerçekleştirilmemesinin kendisini çok üzdüğünü ifade etmiştir. Ayrıca Musiki Muallim Mektebi ile ilgi kaygılarını da dile getirerek, müzik sanatının gelişmesinin, yetiştirilecek müzik öğretmenlerine bağlı olduğunu vurgulamıştır.¹¹⁵

II. Dünya Savaşı'nın başlaması ve hassaslaşan politik durum nedeniyle ABD'ye göç eden Hindemith, Yale ve Harvard Üniversitelerinde görev almıştır. 1947'de Almanya'ya dönen besteciye, Frankfurt ve Berlin Üniversiteleri tarafından onursal doktor unvanı verilmiştir.¹¹⁶ Alman sanatçı 1963 senesinde hayatını kaybetmiştir.¹¹⁷ Türk Beşleri'nin önemli isimlerinden biri olan Necil Kazım Akses, "...Ankara Devlet Konservatuvarının kuruluşunda tanışma fırsatını kazanarak yıllar boyu beraber çalıştığım, dost olduğum büyük besteci, büyük düşünür Paul Hindemith'in ölüm haberini Ankara'da aldığım zaman, dilim, kalemim tutulmuştu ama göz yaşlarımı tutamamıştım"¹¹⁸ sözleriyle üzüntüsünü dile getirmiştir.

Paul Hindemith'in hazırladığı raporlar incelendiğinde, önerilerinin bir kısmının gerçekleştirilmediği görülmektedir. Bu durumun nedenleri arasında, yetkililerin isteksizliği ve Türk müzisyenlerin muhalif tavırları, dönemin sanatçılarının ferdi davranmaktan vazgeçmemeleri, bu nedenle ortak bir biçim ve yöntem oluşturamamaları gibi unsurlar vardır.¹¹⁹ Ancak yaşanan sorunlara rağmen Alman sanatçının, kurumsallaşma sürecinde gerekli düzenlemeleri yapmakla kalmadığı, aynı zamanda müzik alanındaki değişimin felsefi çerçevesini de çizdiği görülmektedir.¹²⁰

Konservatuvarda", *Ulus*, 6 Birinciteşrin 1937, s. 4.; 1938-1939 yılı öğrenci alımı için sınavlar 11-15 Ekim 1938'de yapılmıştır. "Ankara Konservatuvarına Sınavla Parasız ve Yatılı Talebe Alınıyor", *Akşam*, 21 Eylül 1938, s. 10.

¹¹⁴ Ankara Devlet Konservatuvarı ilk mezunlarını 3 Temmuz 1941 yılında vermiştir. Ali, agm., s. 1534.

¹¹⁵ *Hindemith Raporları 1935/1936/1937*, s. 36, 269.

¹¹⁶ Okyay, *age.*, s. 126.; Say, *Müzik Ansiklopedisi*, s. 602.

¹¹⁷ "Paul Hindemith Öldü", *Cumhuriyet*, 30 Aralık 1963, s. 3.

¹¹⁸ Okyay, *age.*, s. 128.

¹¹⁹ Oransoy, agm., s. 1521-1522.; Uluskan, *age.*, s. 331.

¹²⁰ Yurtseven, *agt.*, s. 35

Sonuç

Cumhuriyet'in ilanından sonra toplumsal ve kültürel alanda yaşanan dönüşümler içerisinde müzik sanatı, şüphesiz ki önemli bir yer teşkil etmektedir. Yüzünü Batı'ya dönen kurucu kadro, 1924 senesinden itibaren, hem müzik eğitimi hem de müzik kurumlarını esaslı bir şekilde ele almaya başlamıştır. Lakin yeterli bilgi birikimi, deneyim ve bu dönüşümü sağlayacak insan gücü yokluğu nedeniyle, 1934 yılına kadar sürdürülen yeniden yapılanma faaliyetleri, istenilen sonucu vermemiştir. Bu nedenle Türkiye'deki müzik hayatını organize etmek ve bir konservatuvar kurmak üzere besteci, eğitimci ve kuramcı olarak isim yapmış Alman sanatçı Paul Hindemith'in davet edilmesi uygun görülmüştür.

Hindemith, 1935-1937 seneleri arasında Türkiye'yi dört kez ziyaret etmiş ve kapsamlı üç rapor hazırlamıştır. Gerek kurumsallaşma çalışmalarına katkıları gerekse müzik eğitiminin yeniden düzenlenmesine yönelik girişimleriyle, kültürel hayatımızda iz bırakan isimlerden biri olmuştur.

Genç Cumhuriyet'in en önemli sanat kurumu olan Ankara Devlet Konservatuvarının kurulması sürecinde Prof. Hindemith'in raporları ve tavsiyeleri rehber olarak kabul edilmiş, uygulamalar bu doğrultuda şekillendirilmiştir. Ayrıca 1940 yılında Konservatuvarın kuruluş yasası hazırlıklarında, yine onun raporlarındaki fikirlerden yararlanılmıştır.

Türk Müzik İnkılabı'nı yürüten kadronun düşüncelerine paralel bir şekilde, çoksesli müzik çalışmaları için halk müziğinin adeta bir hazine olduğu görüşünü dile getiren Hindemith, Anadolu'da gerçekleştirilen derleme çalışmalarına önerileriyle destek vermiştir. Bu sayede Konservatuvar bünyesinde zengin bir Folklor Arşivi oluşturulmuştur.

Musikî Muallim Mektebi, Filarmoni Orkestrası ve Devlet Konservatuvarı gibi kurumların kadrosunda, Ernst Praetorius, Eduard Zuckmayer, Carl Ebert gibi yetkin isimler, Hindemith sayesinde yer almıştır. Bu uzmanlar aracılığıyla verimli çalışmalar yapılmış, sanat ve eğitim kurumlarına nitelikli elemanlar yetiştirilmiştir.

Tüm bu olumlu gelişmelerin yanında bazı olumsuz durumlardan da yeri geldiği için bahsetmek gerekmektedir. Hindemith'in tavsiyesiyle Orkestra'da istihdam edilen yabancı ve Türk müzisyenler arasında yaşanan çatışmalar, çalışmaların aksamasına neden olmuş, dolayısıyla bir müddet istenilen verim alınamamıştır. Bir diğer mesele ise, çalışmaların Hindemith'in önerdiği doğrultuda yürütülmemesidir. Yazdığı mektup ve raporlarda Konservatuvarda birçok eksiklik bulunduğunu, açılışın 1937 yılı ilkbaharına ertelenmesi gerektiğini belirtmesine rağmen 1936 senesinin Kasım ayında derslere

başlanmıştır. Bu olay, Alman uzmanla Türkiye arasındaki bağları zayıflatan bir unsur olmuştur.

Hindemith'i sıkıntıya sokan konulardan biri de Türk bestecilerin tutumlarıdır. Alman uzmanın tüm uyarılarına rağmen halk tarafından anlaşılmayı göz ardı eden besteciler, bireysel çalışmaları ncelemişler, müşterek bir form ve üslup oluşturamamışlardır. Dolayısıyla oksesli müzik çalışmalarında hedeflenen başarı yakalanamamış, toplum katında arzu edilen beğeni kazanılamamıştır. Ancak müzik alanında amaçlanan değişimin kısa bir zaman zarfında gerçekleştirilemeyeceği, bunun karmaşık bir süreç olduğu ve sonuç alınabilmesi için yıllar geçmesi gerektiği de akılda bulundurulmalıdır.

Bahsi geçen tüm olumsuzluklara rağmen, Prof. Hindemith'in Türk müzik hayatında gerçekleştirilen dönüşüme öneri ve fikirleriyle büyük katkı sağladığı, prensiplerin belirlenmesi noktasında önemli rol oynadığı inkâr edilemez bir gerçektir.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

T.C. Cumburbasęanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başkanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

30.18.1.2.69.86.11.6.11.1936.

30.18.1.2.76.51.15.14.6.1937.

30.18.1.2.76.53.17.17.6.1937.

30.11.1.223.20.17.20.5.1951.

30.11.1.246.28.12.30.9.1954.

Resmî Yayınlar

(1934) *Resmî Gazete*, Sayı 2743, 4.07.

(1934) *Resmî Gazete*, Sayı 4517, 24.05.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMM ZB. C.)

(1934) Devre: IV, Cilt: 23.

Devre: IV, Cilt: 25.

(1936) Devre: V, Cilt: 12.

(1937) Devre: V, Cilt: 20.

(1940) Devre: VI, Cilt: 11.

Kitaplar, Makaleler ve Tezler

(1944) *Türkiye Cumhuriyeti Maarifi 1923-1943* Maarif Matbaası, Ankara.

(1997) *Atatürk'n Söylev ve Demeçleri (1919-1938)* Cilt: I, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 5. Baskı, Ankara.

- (1997) *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1906-1938)* Cilt II, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları:1, 5. Baskı, Ankara.
- (1997) *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1918-1937)* Cilt III, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 5. Baskı, Ankara.
- AKBULUT Hüseyin (2013) *Yaşananlar, Tanıklıklar, Düşünceler Işığında Türkiye'nin Kültür ve Sanat Siyaseti*, Müzik Eğitimi Yayınları, Ankara.
- ALANER Bülent (2002) Cumhuriyet Döneminde Çok Sesli Müzik, *Türkler*, Cilt:18, Haz. Hasan Celal GÜZEL – Osman KARATAY, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 559-570.
- ALİ Filiz (1983) Türkiye Cumhuriyeti'nde Konservatuvarlar, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, Cilt 6, İstanbul, s. 1531-1534.
- ALPAGUT Uğur (2010) *Müzik Sorunlarına Bakışta Atatürk'ün İzleri*, Bilim Kitapevi, Ankara.
- ALTAR Cevad Memduh (2004) Cevad Memduh Altar'ın 27.04.1983 Tarihinde Verdiği Konferans, *Orkestra Aylık Müzik Dergisi*, Yıl:43, Sayı:351, s. 10-31.
- (2019) *Sanatın Işığında 78 Yıl-Atatürk'ün Önderliğinde Türkiye'nin Çağdaş Sanat Mücadelesi*, Haz. Ahmet Altar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ayhan Matbaası, İstanbul.
- BALKILIÇ Özgür (2009) *Cumhuriyet, Halk ve Müzik-Türkiye'de Müzik Reformu 1922-1952*, Tan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- BARDAKÇI Murat (2018) *Safıye*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Basım, İstanbul.
- BARTÓK Béla (2017) *Küçük Asya'dan Türk Halk Müsiksisi*, Çeviren: Bülent AKSOY, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- BAŞKAN Seyfi (2002) Cumhuriyet Döneminde Sanat, *Türkler*, Haz. Hasan Celal GÜZEL – Osman KARATAY, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt 18, Ankara, s. 402-436.
- BERKER Ercüment (1985) Türk Musikisinde Dönemler *Erdem*, Cilt 1, Sayı 1, s. 147-168.
- ÇAKAR Doğan (2015) Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı (Cebeci'den Beşevler'e), *Sabne ve Müzik*, Sayı 1, s. 9-34.
- ÇETİNKAYA Yalçın (2014) Müzik ve Kimlik: Türk Müziği ve Türk Kimliği, *Yeni Türkiye Türk Müsiksisi Özel Sayısı*, Yıl 10, Sayı 57, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 21-31.

- DOĞAN Ali (2004) Musiki Muallim Mektebi'nden Hacettepe Üniversitesi Devlet Konservatuvarına, *Orkestra Aylık Müzik Dergisi*, Yıl 43, Sayı 348, s. 6-14.
- ESİN Funda (2017) Bela Bartok'un Perspektifinden Türk ve Macar Halk Müziği Değerlendirilmesi, *İdil*, Cilt 6, Sayı 33, s. 1581-1595.
- GÖKALP Ziya (1976) *Türkeçülüğün Esasları*, Haz. Mehmet KAPLAN, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- (2013) *Hindemith Raporları 1935/1936/1937* Haz. Şefik KAHRAMANKAPTAN, Çev. Elif Damla YAVUZ, Sevda-Cenap And Müzik Vakfı Yayınları, Ankara.
- İÇKE Ayşen (2018) *Atatürk Dönemi Yurt Dışı Eğitimi (1923-1938)*, Diyanet Vakfı Matbaası, Ankara.
- İNAN Afet (2014) *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- KOCATÜRK Utkan (2017) *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Üç S Basım Ltd. Şti., Ankara.
- NUTKU Özdemir "Darülbedayi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 8, İstanbul, 1993, s.515-516.
- SAY Ahmet (1985) *Müzik Ansiklopedisi*, Sanem Matbaası, Cilt 1, Ankara.
- (1998) *Türkiye'nin Müzik Atlası*, Borusan Yayıncılık A.Ş., İstanbul.
- SIPOS János (2009) *Anadolu'da Bartók'un İzinde*, Çev. Sanat DELİORMAN, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- SHAW Stanford J. (2014) *Yahudi Soykırımı ve Türkiye*, Timaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- TOPUZ Hıfzı (1998) *Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları*, Adam Yayınları, İstanbul.
- TURAN Şerafettin (2014) *Türk Kültür Tarihi Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe*, Bilgi Yayınevi, 7. Basım, İstanbul.
- OKYAY Erdoğan (2013) *Ankara Devlet Konservatuvarı'na Armağan (1936)*, Sevda-Cenap And Müzik Vakfı Yayınları, Ankara.
- ORANSAY Gültekin (1983) Çoksesli Musiki, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, Cilt 6, İstanbul, s. 1517-1530.
- UÇAN Ali (2012) *Aramızdan Ayrılışının Kırkıncı Yılında Eduard Zuckmayer ve Cumhuriyet Müzik Eğitimi*, Müzik Eğitimi Yayınları, Ankara.
- (2015) *Türk Müzik Kültürü*, Evrensel Müzik ve Yayınevi, Ankara.
- ULUSKAN Seda Bayındır (2010) *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, Atatürk Araştırma Merkezi, Korza Basım, Ankara.

YURTSEVEN Gürsel (2018) *Türkiye Cumhuriyeti'nde Müzik Kurumlaşması ve Kültürel Kimlik Değişimi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

YÜKSEL Dilek (2004) Atatürk'ün Türk Müziği Konusundaki Görüşleri ve Müzik Politikası, *Bilge*, Sayı 42, s. 18-31.

Gazete ve Dergiler

Akşam

Cumhuriyet

Haber

Kurun

Milliyet

Tan

Türk Sözü

Ulus

Vakit

BELGE Burhan (1934) Bayönder-Taşbebek, *Ulus*, 30 İllkânun, s. 3.

----- (1934) Müzik İşimiz, *Ulus*, 29 İllkânun, s. 3.

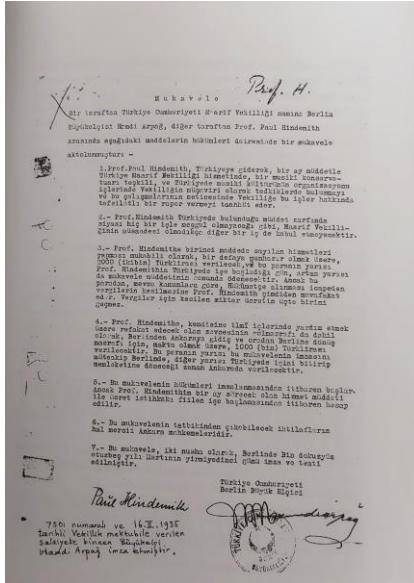
YÖNETKEN, Halil Bedi (1937) Musikî Bahisleri-Bu Sene Anadolu'da Halk Türküleri Derlendi, *Ulus*, 3 Sonteyrin, s. 5.

Ekler

Ek 1 - Profesör Paul Hindemith

(Erdoğan Okyay, *Ankara Devlet Konservatuvarı'na Armağan (1936)*, Sevda-Cenap And Müzik Vakfı Yayınları, Ankara, Aralık 2013).

Ek 2 - Paul Hindemith'le İmzalanan İlk Sözleşme (1935)

(Erdoğan Okyay, *Ankara Devlet Konservatuvarı'na Armağan (1936)*, Sevda-Cenap And Müzik Vakfı Yayınları, Ankara, Aralık 2013)

C BAKIRANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
MÜHÜRLEME VE KAYIT BÜYÜKLERİ
Şube: 2
Sayı: 2700

KARARNAME

1934 mali yıl bütçesinin 8 cetveline dahil 563 Usulü Fazıl-
dan iki bin lira ücret ve gelib gitme bira lira yol parası verilme-
k ve musiki işlerinde bir ay müddetle çalıştırılmak üzere Almanya'dan
getirilerek Profesör "Paul Hindemith" e ait iliyik kadronun tasdi-
ki; Maarif Vekilliginin 7/4/935 tarih ve 8083 sayılı teskere ile
yapılan teklifi ve Maliye Vekilligine 10/4/935 tarih ve 42/8083
sayılı mütealemması üzerine İora Vekilleri Heyetince 10/4/935 de
onaylanmıştır. 10/4/935

MÜHÜR
K. C. C. C.

B.V. Ad.V. M.M.V. De.V.
S. Kaya S. S. S. Kaya

Ha.V. V. Ma.V. Me.V. Na.V.
S. Kaya S. S. S. Kaya

B.V. S.M.V. G.V. Z.V.
S. Kaya S. S. S. Kaya

080	13	01	02	53	25	16
-----	----	----	----	----	----	----

Ek 3 - Profesör Paul Hindemith'e Ait Kadronun Tasdiki

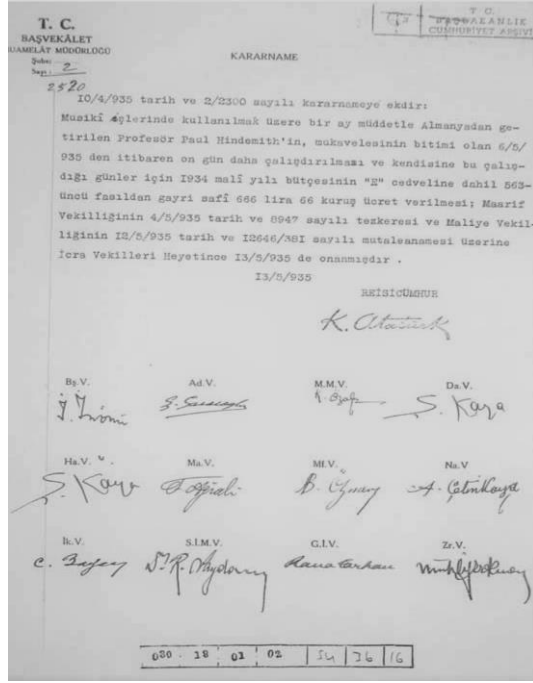
(BCA, 30.18.1.2.53.25.16.)

Ek 4 - Paul Hindemith'in Türkiye'yi İlk Ziyaretinde

Verdiği Konserin Haberi

(“Paul Hindemith Konseri”, *Ulus*, 8 Mayıs 1935.)

Ek 5 - Paul Hindemith'in Görev Süresinin Uzatılmasına Dair Kararname (1935)

(BCA, 30.18.1.2. 54.36.16.)

Ek 6- Ankara Devlet Konservatuarının Binası (1936)

(“Ankara Konservatuarı”, *Akşam*, 9 Teşrinievvel 1936.)

P. Hindemith ve C. Ebert Ankara'da

Ek 7 - Paul Hindemith ve Carl Ebert

(Hüseyin Akbulut, *Türkiye'nin Kültür ve Sanat Siyaseti*,
Müzik Eğitimi Yayınları, Ankara, Eylül 2013)

Ek 8 - Hindemith'in Son Ziyaretinde Çekilen Bir Fotoğraf

(*Ulus*, 20 Senteşrin 1937)

